

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'Educació

Memòria del Treball de Fi de Grau

Valoració de l'educació inclusiva per part dels professionals de l'educació en infants amb NEE en un centre ordinari en comparació amb un centre específic.

ANTÒNIA ANDREU MARTÍ

Grau d'Educació Primària

Any acadèmic 2019-20

DNI de l'alumne: 41587125C

Treball tutelat per Daniel Adrover Roig

Departament de Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació	Autor		Tutor	
	Sí	No	Sí	No
	☐	☒	☐	☐

RESUM

El sistema educatiu del segle XXI passa per un període de canvi, transformació i innovació amb l'objectiu d'establir l'educació inclusiva com a un enfocament educatiu per atendre tots els infants amb les mateixes condicions. En aquest sentit, els professionals de l'educació són els protagonistes per implantar aquest concepte a l'aula. Però, quines percepcions i actituds té el professorat referent a la inclusió dels infants amb NEE? Quines estratègies posen en marxa dins les aules? El present estudi compara les diferents visions que tenen els professionals de les Illes Balears de centres ordinaris en comparació als d'un centre específic. La investigació s'ha fomentat a partir de la realització d'un qüestionari a 69 professionals de l'educació tant de centres ordinaris amb aules d'educació especial o sense, com dels centres d'educació especial. S'ha demostrat que l'educació inclusiva encara és una idea molt teòrica però que afavoreix el desenvolupament dels infants amb necessitats educatives especials.

PARAULES CLAU: educació inclusiva, centre ordinari, centre d'educació especial, professionals de l'educació i necessitats educatives especials.

ABSTRACT

The 21st century Educational System starts a new period of changes, transformation and innovation, with the objective of establish the inclusive education as an educational method to attend all the children with the same conditions. In this sense education professionals have the mission to introduce this concept in the classrooms. But what are the perceptions and attitudes that teachers have about the inclusion of children with SEN? What are the strategies that they use inside the classrooms? The present study compares the different visions that professionals in the Balearic Islands have of ordinary school compared to those at special education school. The research has been encouraged from the realization of a survey to 69 education professionals from ordinary schools with special or non-special education classrooms, and special education schools. Inclusive education has been shown to still be a very theoretical idea, but that it benefits the development of children with SEN.

KEYWORDS: inclusive education, ordinary school, special education school, education professional and special educational needs.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	6
1.1. De la segregació a la inclusió	8
2. MÈTODE	12
2.1. Participants	12
2.2. Instruments	13
2.3. Procediment	15
3. RESULTATS	16
3.1. Anàlisi de les percepcions dels docents en centres d'educació especial	17
3.1.1. Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió	17
3.1.2. Adaptacions de l'ensenyament	20
3.2. Anàlisi de les percepcions dels docents en centres ordinaris	25
3.2.1. Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió	25
3.2.2. Adaptacions de l'ensenyament	28
3.3. Anàlisi de les percepcions dels docents en centres ordinaris amb aules d'educació especial	33
3.3.1. Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió	33
3.3.2. Adaptacions de l'ensenyament	36
3.4. Anàlisi comparatiu segons el tipus de centre	41
3.4.1. Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió	41
3.4.2. Adaptacions de l'ensenyament	45
3.5. Anàlisi comparatiu centre ordinari vs. centre d'educació especial	50
3.5.1. Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió	50
3.5.2. Adaptacions de l'ensenyament	54
4. DISCUSSIÓ	59
4.1. Limitacions de l'estudi	62
5. CONCLUSIÓ	63
6. REFERÈNCIES	64
7. ANNEXES	66
7.1. Annex 1: Presentació qüestionari Valoració de l'educació inclusiva dels professionals de l'educació en infants amb NEE dins un centre ordinari en comparació amb un centre específic	66
7.2. Annex 2: Consentiment informat	66
7.3. Annex 3: Part 0. Informació sociodemogràfica	67
7.4. Annex 4: Part I. Percepcions i actituds del Professorat referent a la inclusió	68
7.5. Annex 5: Part II. Adaptacions de l'ensenyament	69

Justificació

El present estudi es centra a analitzar i valorar la percepció que tenen els professionals de l'educació en la inclusió en infants amb necessitats educatives especials (NEE) tant de centres ordinaris com de centres d'educació especial. L'educació inclusiva és un procés molt discutit i estudiat dins el món educatiu actual, però com es veurà, els resultats de diferents estudis creen controvèrsies, obligant a seguir investigant sobre el tema. Per aquest motiu, la investigació es centre a continuar coneixent els pensaments i les opinions dels docents comparant la visió des d'un centre ordinari i un específic.

1. INTRODUCCIÓ

L'educació des de sempre ha sigut un factor de canvi, renovació i innovació. Actualment, existeix un enfocament educatiu que ha anat agafant forces durant els darrers anys, l'educació inclusiva, proclamada durant la Declaració de Salamanca (1994) com el mètode més eficaç per a educar a tots els infants dins el sistema educatiu ordinari, independentment de les seves diferències o dificultats individuals i socials (UNESCO, 1994). Des d'aquesta declaració, el més important és desenvolupar centres que responguin a les necessitats educatives de tot l'alumnat.

Aquest canvi educatiu només es pot aconseguir respectant les percepcions i experiències que tenen els professionals de l'educació sobre la inclusió dels infants en necessitats educatives especials als centres on treballen. Així, el present estudi pretén valorar i analitzar la percepció que docents tenen sobre la inclusió dels alumnes amb NEE tant dins un centre ordinari com dins un centre específic, així com, les estratègies que hi duen a terme per a respondre a les seves necessitats.

Cal fer una menció, quan s'anomenen les NEE, no només es parla d'infants amb dificultats amb discapacitats importants, sinó també d'infants amb un cert retard maduratiu, alteracions emocionals, dificultats d'aprenentatge, etc.

Ainscow i Booth (2002) amb la *Guia per a l'Educació Inclusiva*, estableixen que la inclusió en l'educació significa: posar valors inclusius en acció; donar suport al sentiment de pertinença en tots; incrementar la participació dels estudiants en les activitats d'ensenyança-aprenentatge; reduir l'exclusió, la discriminació i les barreres per a l'aprenentatge; vincular l'educació a les realitats locals i globals; reconèixer el dret dels estudiants a una educació de qualitat en la seva localitat; millorar els centres escolars tant per a pares, personal, tutors, com per als mateixos alumnes, etc.

Alguns centres, com l'Escola Sant Josep (Catalunya) o l'IES Severo Ochoa d'Alcobendas (Madrid) han posat en pràctica aquesta guia. Una vegada administrats els qüestionaris corresponents arriben a les següents conclusions (Duran et al., 2005):

- La inclusió constitueix un procés compartit d'aprenentatge;
- La participació de tota la comunitat educativa garanteix l'èxit;
- Les barreres a l'aprenentatge i a la participació dels alumnes NEE disminueixen;
- El material adaptat a la cultura i realitat de l'aula i del centre dona millors resultats.

Encara que aquests estudis donen suport a aquests factors inclusius, n'hi ha d'altres que han desenvolupat resultats contradictoris. Així, Echeita et al. (2009) recullen l'anàlisi dels resultats obtinguts d'un estudi sobre l'opinió del procés d'educació inclusiva des del punt de vista del docent realitzat pel Centre d'Investigació i Documentació Educativa (CIDE). Els seus resultats assenyalen que el 90,8% de la mostra analitzada (n = 286) indica que encara falta millorar molt el procés de l'educació inclusiva per tal de poder arribar a un major nombre d'alumnes i poder abastir totes les etapes educatives.

Així mateix, un altre estudi realitzat per Álvarez, Castro, Campo-Mon i Álvarez-Martino (2005) en el qual s'estudien les actituds dels docents davant les NEE mitjançant un qüestionari a un conjunt de 389 mestres d'Educació Primària, mostra que la majoria dels docents està a favor de la integració i la consideren necessària, però al mateix temps afirmen que el funcionament de l'aula es veu afectat, demanen més recursos, el que fa pensar, que no estan duent de forma adequada la inclusió.

Un altre estudi, sobre aquesta temàtica fou realitzat per Verdugo i Rodríguez (2008) en el qual s'analitza i es valora la inclusió des de la perspectiva del professional, dels familiars i dels alumnes NEE. Centrant l'atenció als resultats obtinguts des de la valoració docent, cal destacar que els especialistes es troben en situació de desconeixement i falta d'informació respecte al què implica el terme educació inclusiva; els centres no tenen les infraestructures adequades per poder dur a terme la inclusió; destaquen les grans diferències entre centres privats, concertats i públics. Un dels participants afirmava que encara és una idea molt teòrica, estant molt enfora de poder plasmar-ho a la pràctica. Així i tot, destaquen el gran avanç dins l'educació, veuen com a positiu la sensibilització i la normalització per part d'alumnes i pares, per tal d'arribar a totes les possibilitats dels alumnes.

Així, doncs, la present investigació es centra a analitzar i valorar l'experiència de l'educació inclusiva el punt de vista del docent a partir d'una sèrie de dimensions, ja que els resultats estudiats fins ara creen grans controvèrsies que obliguen a seguir investigant sobre aquest tema. Els objectius a assolir amb aquest estudi són:

1. Conèixer si l'educació inclusiva afavoreix el desenvolupament dels infants amb necessitats educatives especials.
2. Analitzar i valorar les experiències dels docents dins aquest tipus d'educació.
3. Comparar com docents de centres ordinaris i específics, entenen i veuen el marc de l'educació inclusiva.

Els objectius esmentats es tractaran de dur a terme a partir d'un qüestionari dissenyat per conèixer els pensaments i opinions dels docents sobre la inclusió. Els resultats obtinguts pels estudis analitzats anteriorment donen suport a les hipòtesis:

- A. L'educació inclusiva afavoreix el desenvolupament dels infants NEE,
- B. Els docents saben que l'educació inclusiva és el procés a seguir però a causa de la falta de recursos, adapten poc la seva ensenyança a aquells infants amb necessitats,
- C. L'educació inclusiva és un marc teòric que encara falta molt per dur-ho a la pràctica.

Així doncs, l'educació inclusiva és un factor encara canviant a l'educació d'avui, i com confirma Biddle (2006) [citada Chiner, 2011] el poc ús que fan els docents de les adaptacions i les pràctiques inclusives pot estar relacionat amb la falta de temps, de formació i de recursos.

1.1. De la segregació a la inclusió

Segons Parrilla, A (2002) l'educació al llarg de la història a passat per diferents etapes, una d'elles és la *segregació*, etapa en la qual es reconeix el dret a l'educació, però amb contínues desigualtats. És en aquesta etapa on sorgeix el concepte d'educació especial, definida per la UNESCO (1988) com a “una disciplina educativa que pretén millorar la vida de les persones que pateixen diverses minusvalideses i que recorre a mètodes moderns i a un material científic per a solucionar alguns tipus de deficiència. Sense aquesta intervenció es corre el risc de quedar inadaptats i disminuïts des del punt de vista social i personal i no assolir per tot això el desenvolupament ple de les seves capacitats”.

A partir d'aquest tipus d'educació, cap al final del segle XIX i principis del XX, es creen centres i aules pels infants amb necessitats especials, formant un sistema educatiu totalment paral·lel al sistema educatiu en general (Chiner, E. 2011).

L'obligatorietat de l'ensenyança a tots els infants, fa que es creïn més centres educatius, aquests centres tenien molts alumnes per aules i les dificultats es detecten més ràpidament per la qual cosa, es veu la necessitat de classificar els alumnes segons les seves capacitats. De qualque manera, així sorgeix l'educació especial, a poc a poc s'anirà perfeccionant amb diferents sistemes, mètodes i programes, i cap a principis del segle XX els centres específics foren una realitat.

Aquesta etapa d'exclusió i/o segregació dels infants amb necessitats especials durà fins als anys setanta, moment on es comença a parlar de fer un canvi en el sistema educatiu i dur a terme la inclusió dins el sistema ordinari.

De cap als anys noranta, van observar que la normalització no s'havia pogut aconseguir així com esperaven alguns experts, va ser doncs a partir d'aquí que va sorgir el concepte d'inclusió, una educació que establia tant les persones discapacitades com aquelles d'altres capacitats amb les mateixes possibilitats, és a dir, es tenen en compte les capacitats de cada infant com alguna cosa positiva.

Segons Booth i Ainscow (1998) l'educació inclusiva és “aquell procés que dur a incrementar la participació dels estudiants i a reduir la seva exclusió del currículum general, la cultura i la comunitat”.

A **Espanya** el concepte d'educació inclusiva va ser tardà, però al llarg dels darrers anys s'han desenvolupat canvis legislatius d'acord amb les declaracions internacionals sobre les persones amb necessitats educatives especials. Cap als finals del segle XIX i principis del segle XX l'educació especial es desenvolupava amb un sistema educatiu totalment paral·lel al sistema ordinari. Els primers canvis provenen de la reforma educativa del 1970. A partir d'aquí diferents lleis (veure Taula 1) han anat canviant la integració dels infants NEE.

Taula 1. *Evolució de l'educació inclusiva amb infant NEE dins el sistema espanyol*

	Marc legal	Principals canvis
1970	<i>Llei General d'Educació i Finançament de la Reforma Educativa (LGE)</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Final d'una educació especial com a paral·lela al sistema educatiu en general, establint un únic sistema educatiu. ▪ L'educació especial segueix impartint-se als centres d'educació especial, o bé, a aules específiques dins centres ordinaris.
	<i>Llei d'Integració Social dels Minusvàlids (LISMI)</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ L'educació especial va passar-se a fer-se dins centres específics quan la dificultat fos molt greu i/o imprescindible.
1982		<ul style="list-style-type: none"> ▪ La resta es va considerar que tenien cabuda dins el sistema ordinari amb l'ajuda de programes de suport i els recursos que fessin falta. ▪ Diferents modalitats per escolaritzar-te: integració completa, combinada o parcial.
1990	<i>Llei Orgànica d'Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE)</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ S'introdueix el concepte NEE (Necessitats Educatives Especials) ▪ L'educació com una educació comprensiva i adaptada a cada una de les característiques de l'infant. ▪ Una educació que proposa un currículum obert i flexible que es pot desenvolupar tant a l'aula, com al centre o com a un alumne en concret.
2002	<i>Llei Orgànica de Qualitat de l'Educació (LOCE)</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Modificació de continguts referits a terminologia.
2006	<i>Llei Orgànica d'Educació (LOE)</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Modificació de continguts referits a terminologia.

No obstant això, un estudi dut a terme per Echeita i Verdugo (2004) fa una valoració de la Declaració de Salamanca deu anys després i demostra que hi ha una sèrie de continguts i fets que encara no han canviat, per tant, converteixen aquest document en una “il·lusionant retòrica” més que una descripció de la realitat. Respecte a les NEE, els autors, destaquen que són molts els professionals que encara les veuen com un dèficit; l’educació inclusiva no s’ha de veure com una millora de l’educació especial sinó, com un procés que permet abastir les necessitats amb un marc comú; els centres d’educació especial no s’han convertit en centres de recursos; l’accés al currículum amb infants en necessitats continua sent difícil, etc. (o. c. 2004: 211-216)

Així doncs, després d’analitzar diferents estudis sobre la inclusió, amb aquest es pretén conèixer quines són les percepcions i actituds dels professionals avui en dia dins les aules d’un centre ordinari i d’un centre d’educació especial de les Illes Balears. Les hipòtesis confirmen que l’educació inclusiva és un terme molt teòric que encara no s’ha desenvolupat adequadament, o bé per la falta de recursos o bé, per la falta de formació dels professionals.

2. MÈTODE

2.1. Participants

La mostra està composta per 69 professionals de l'educació (tutors d'aula, mestre/a d'AL, mestre/a de suport, mestre/a d'Educació Física, música, anglès, etc.) que estan treballant a diferents centres de distintes localitats de les Illes Balears. Els docents foren escollits en funció del centre on treballen i, es cercaren centres ordinaris i d'educació especial de les diferents localitats de les illes Balears (veure Taula 2).

Taula 2. *Descripció sociodemogràfica dels participants*

	Centre ordinari			Centre d'educació especial			Centre ordinari amb aules especials			TOTAL		
	<i>n</i>	<i>M</i>	%	<i>n</i>	<i>M</i>	%	<i>n</i>	<i>M</i>	%	<i>n</i>	<i>M</i>	%
Gènere:												
Home	3	0.08	7.90	-	-	-	-	-	-	3	0.04	4.35
Dona	35	0.92	92.1	21	1	100	10	1	100	66	0.95	95.7
Edat (anys):												
Entre 21-35	23	0.60	60.53	4	0.19	19.04	3	0.3	30	30	0.44	43.48
Entre 36-45	6	0.15	15.79	7	0.33	33.33	5	0.5	50	18	0.26	26.08
Entre 46-55	8	0.21	21.05	5	0.24	23.8	-	-	-	13	0.19	18.84
Entre 55-65	1	0.03	2.63	5	0.24	23.8	2	0.2	20	8	0.11	11.60
Experiència docent (anys):												
Entre 1 i 3	15	0.39	39.47	2	0.095	9.52	2	0.2	20	19	0.27	27.54
Entre 4 i 6	5	0.13	13.16	2	0.095	9.52	-	-	-	7	0.10	10.14
Entre 7 i 10	4	0.10	10.53	3	0.14	14.28	1	0.1	10	8	0.11	11.59
Més de 10	14	0.36	36.84	14	0.66	66.67	7	0.7	70	35	0.50	50.72
Especialitat:												
Tutor d'aula	18	0.47	47.37	15	0.71	71.43	7	0.7	70	40	0.58	57.98
Altres	20	0.52	52.63	6	0.28	28.57	3	0.3	30	29	0.42	42.02
TOTAL		38			21			10			69	

2.2.Instruments

Avaluació de les percepcions i actituds del professorat

El qüestionari emprat fou el “*Cuestionario de Percepciones del Profesorado acerca de la Inclusión*” desenvolupat per Chiner (2011) (adaptat de “*Cuestionario de Percepciones del Profesor sobre la Pedagogía Inclusiva*” de Cardona, Gómez-Canet i González-Sánchez, 2000). Permet conèixer els pensaments i opinions que tenen els professionals de l’educació sobre els alumnes NEE i l’educació inclusiva, tenint en compte, professionals de centres ordinaris i de centres d’educació especial. El qüestionari permet mesurar les percepcions i actituds dels professionals sobre l’educació inclusiva.

El qüestionari està format per 11 ítems que responen als objectius i les preguntes plantejades en aquesta investigació. Consta de tres factors: (veure Taula 3):

a. Bases de la inclusió.

b. Formació dels professionals i recursos materials.

c. Suports personals cap a la inclusió.

Els ítems es presenten en una escala Likert graduada de l’1 al 5, amb els quals els participants en valoren el grau d’acord sent l’1 = gens d’acord i el 5 = molt d’acord. La puntuació total oscil·la entre els 11 i els 55 punts, indicant les puntuacions altes com a favorables cap a la inclusió i les baixes com a desfavorables. El temps d’administració és aproximadament de 5 minuts.

Taula 3. *Distribució dels ítems en funció dels factors*

Factors	Nº d’ítems	Mínims i màxims
Bases a la inclusió	6	6 a 30
Formació i recursos	3	3 a 15
Suports personals	2	2 a 10

Avaluació de les adaptacions de l'Ensenyament

D'altra banda, s'utilitza el qüestionari “*Escala de Adaptaciones de la Enseñanza*” desenvolupat per Chiner (2011) (Adaptat del qüestionari “*Escala de Adaptaciones de la Enseñanza*” Cardona, 2000), per tal de conèixer les distintes estratègies educatives inclusives que desenvolupen els docents per tal d'atendre a totes les necessitats educatives en l'àmbit d'aula (veure Annex 3).

Està format per 21 ítems (veure Taula 4) dividits en quatre factors:

- a. Organització i maneig afectiu d'aula.
- b. Ensenyament i avaluació dels aprenentatges.
- c. Agrupament.
- d. Adaptació de les activitats.

Els docents han d'indicar si utilitzen aquella estratègia i en quina freqüència, també s'utilitza l'escala Likert de 5 punts, on l'1 = mai, el 2 = a vegades, el 3 = freqüentment, el 4 = quasi sempre i el 5 = sempre. Les puntuacions totals varien entre 21 i 105 punts, sent les majors puntuacions les favorables a les pràctiques inclusives i les menors les desfavorables. El temps d'administració és aproximadament de 5 minuts.

Taula 4. *Distribució dels ítems en funció de les dimensions*

Dimensions	Nº d'ítems	Mínim i màxims
Organització i maneig efectiu d'aula	4	4 a 20
Ensenyament i avaluació dels aprenentatges	8	8 a 40
Agrupament	5	5 a 25
Adaptació de les activitats	4	4 a 20

A més, el qüestionari global, recull una sèrie de preguntes d'informació sociodemogràfica (edat, gènere, experiència com a docent, etapa educativa, centre on treballa o experiència en NEE, etc.) i un consentiment informat.

Es donen unes instruccions clares i una breu explicació dels seus continguts. S'exposa que l'educació inclusiva és una ideologia molt parlada dins l'educació d'avui en dia i l'objectiu de l'estudi és conèixer els pensaments i les opinions que té el professorat sobre la inclusió dels alumnes amb NEE tant en centres ordinaris com centres d'educació especial, així com les estratègies que s'hi duen a terme per a respondre a les seves necessitats.

Es demana la seva col·laboració i que les respostes siguin de la manera més sincera possible, així mateix, els participants han de firmar el consentiment amb el qual confirmen la seva participació. El temps per completar-lo és de 15 a 20 minuts aproximadament.

2.3.Procediment

Els instruments per dur a terme l'estudi es recullen en un qüestionari global, anomenat *Valoració de l'educació inclusiva dels professionals de l'educació en infants amb NEE dins un centre ordinari en comparació d'un centre específic* (veure Annex 1). Aquest fou administrat a través de l'eina "Google forms", que és una eina que permet crear el qüestionari en línia i que després a través d'un enllaç els participants poden contestar, sigui amb ordinador, mòbil o tauleta. L'investigador pot veure com s'estan registrant les respostes i enllaçar-ho a un full de càlcul.

Al principi del qüestionari es va fer una breu descripció de l'objectiu que es vol aconseguir per tal d'ajudar als docents a centrar-se amb allò que contesten, i si volien o no participar en l'estudi. La primera secció del qüestionari s'informa de quin és l'objectiu del qüestionari i el docent accepta o no el consentiment informat (veure Annex 2). La segona secció és el recull d'informació sociodemogràfica que permet classificar les dades de la població estudiada: gènere, edat, tipus de centre, localitat del centre, etc. (veure Annex 3). La tercera secció es centra en la part I del qüestionari on s'analitzen les percepcions i les actituds del professorat referent a la inclusió (veure Annex 4). Finalment, la quarta secció recull la part II, que inclou les adaptacions de l'ensenyament, és a dir, les adaptacions que duen en pràctica els docents amb els infants NEE (veure Annex 5).

Per dur a terme la recollida de dades, es va administrar aquest qüestionari als docents de diferents centres a través de les xarxes socials (correu electrònic i WhatsApp) juntament amb un text explicatiu sobre el contingut del qüestionari, el consentiment informat i l'agraïment a la seva participació.

3. RESULTATS

L'objectiu principal d'aquest estudi va ser conèixer les percepcions i actituds que tenen els professionals de l'educació sobre la inclusió dels alumnes amb NEE, analitzant tant els docents d'un centre ordinari com de diversos centres d'educació especial de les Illes Balears. A més, també es van explorar les estratègies que utilitzen els docents dins les aules per a adaptar-se a les característiques dels seus alumnes.

Així, la primera pregunta que es plantejava era conèixer quines són les percepcions i actituds que tenen els professionals de l'educació cap a la inclusió dels alumnes amb NEE dels centres ordinaris en comparació dels centres d'educació especial. Per dur-ho a terme, els participants van contestar el qüestionari *Percepcions i actituds del Professorat referent a la inclusió*, aquest consta de tres factors: a. Bases a la inclusió, b. Formació i recursos i c. Suports personals, valorant 11 ítems formats per una escala Likert (1= gens d'acord; 5 = molt d'acord), tal com es va comentar anteriorment.

D'altra banda, la segona pregunta era investigar sobre si els professionals de l'educació adapten l'ensenyament en funció de les necessitats dels alumnes i quines estratègies duen a terme repetidament, aquest consta de quatre factors: a. Organització i maneig afectiu d'aula, b. Ensenyament i avaluació dels aprenentatges, c. Agrupament i d. Adaptació de les activitats. Per aconseguir les respostes a aquesta pregunta es va utilitzar l'escala *Adaptacions de l'ensenyament* formada per 21 ítems, cada ítem havia de ser valorat amb una escala Likert de 5 punts, on l'1 era mai i el 5 era sempre.

Per a cada qüestionari s'ha calculat la mitjana i la desviació estàndard de cada uns dels ítems per cada factor i també sobre el total de cada una de les escales. A més, s'han sintetitzat els resultats segons si es tractava d'un centre d'educació especial, un centre ordinari o un centre ordinari amb aules d'educació especial. És a dir, els resultats obtinguts es presenten agrupats en cinc seccions.

La primera secció analitza els resultats obtinguts dels professionals dels centres d'educació especial. La segona presenta els resultats obtinguts dels centres ordinaris. La tercera els resultats dels centres ordinaris amb aules d'educació especial. La quarta mostra una comparació general de cada un dels tipus de centre. I, la quinta, mostra una comparació entre els centres ordinaris, inclosos els centres ordinaris amb aules d'educació especial, i els centres d'educació especial. Cada secció es divideix en dues parts: anàlisi de les percepcions i actituds dels professionals referents a la inclusió, i l'anàlisi de les adaptacions de l'ensenyament.

3.1. Anàlisi de les percepcions dels docents en centres d'educació especial

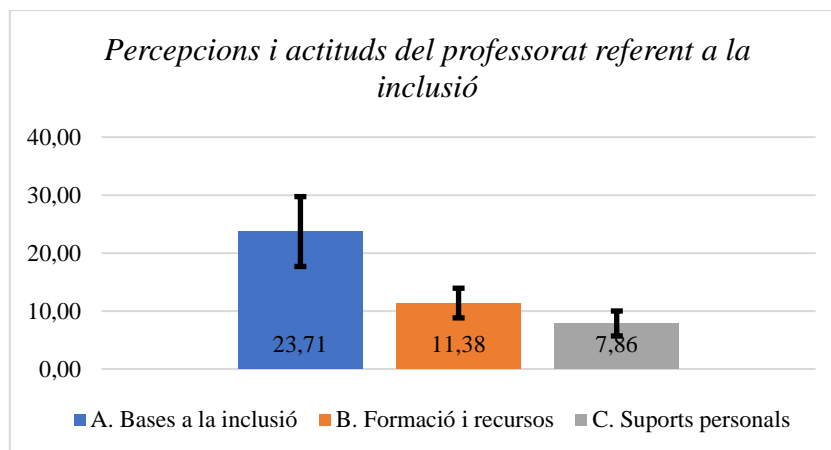
La mostra dels centres d'educació especial estava formada per 21 professionals, dels quals hi havia 15 tutors d'aula i la resta es dediquen a altres especialitats.

3.1.1. Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió

Els resultats obtinguts amb el qüestionari de *Percepcions i actituds del Professorat referent a la inclusió* dels centres d'educació especial es presenten a la Taula 5.

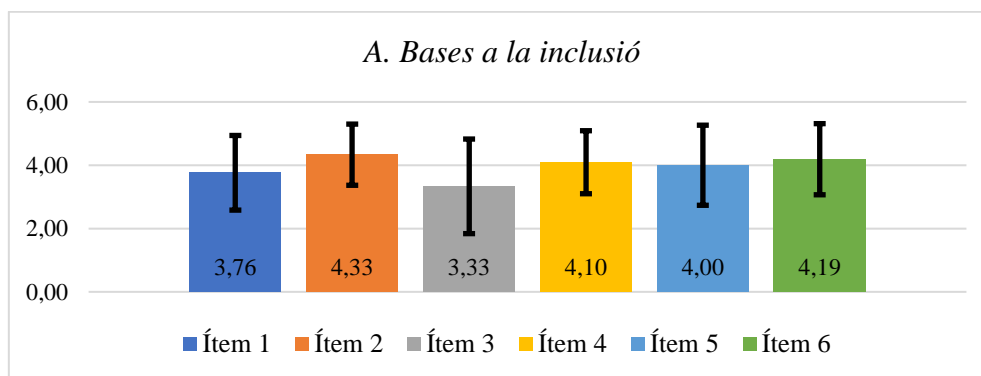
Les puntuacions totals de l'escala podien oscil·lar entre els 11 i 55 punts. Tenint en compte que el valor 33 és la puntuació del centre de l'escala, la puntuació total mitja de tots els participants va ser de 42.95 ($DE= 8.97$). El que indica que, en general, els docents dels centres d'educació especial tenen unes percepcions i actituds favorables cap a la inclusió dels infants amb NEE.

Si s'analitzen els totals de cada un dels factors de l'escala (veure Figura 1), s'observa que el factor a. Bases a la inclusió té una puntuació total mitja de 23.71 ($DE = 6.03$), sent el valor del centre 18, per tant, es percep que els professionals tenen clares les bases a la inclusió. El factor b. Formació i recursos, també supera el valor mitjà ($M = 18$), amb una puntuació d'11.38 ($DE = 2.56$), és a dir, els professionals consideren tenir bona formació, temps i materials suficients per fer front a les necessitats educatives dels seus alumnes. Finalment, pel que fa al factor c. Suports personals, la puntuació és de 7.86 ($DE = 2.15$) superant una vegada més el valor 6 que és el centre de l'escala, s'observa que els docents també consideren tenir els suports personals necessaris dins les seves aules, encara que és el factor que es troba més a prop de la puntuació central.

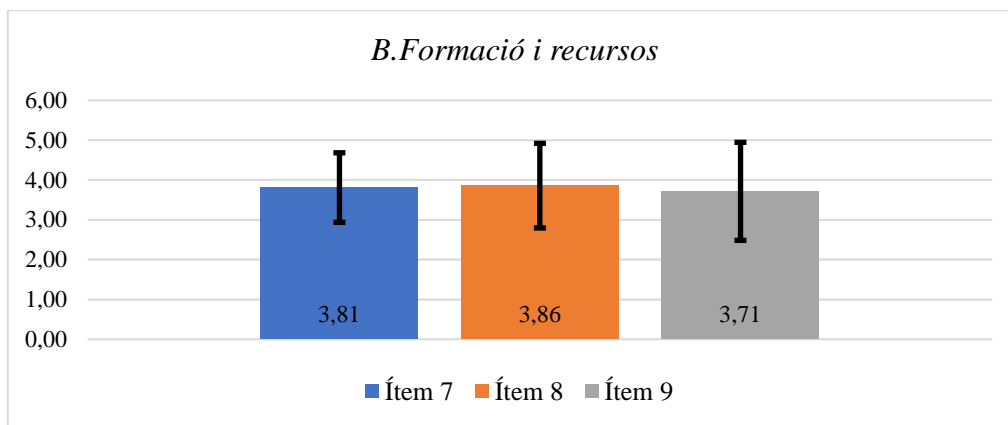
Figura 1. Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió. Total dels factors.
Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Pel que fa a les respostes dels participants en cada uns dels ítems, en relació amb el factor a. Bases a la inclusió (veure Figura 1.1), l'ítem amb un major grau d'acord és el 2 (“L’educació inclusiva afavoreix el desenvolupament d’actituds tolerants i respectuoses en els infants respecte a les diferències.”) sent la seva puntuació de 4.33 ($DE = 0.97$); en canvi, l'ítem amb un menor grau d'acord és el 3 (“Tots els alumnes, inclòs aquells amb discapacitats de grau moderat i sever, poden aprendre en un entorn normalitzat.”), sent la seva puntuació de 3.33 ($DE = 1.49$).

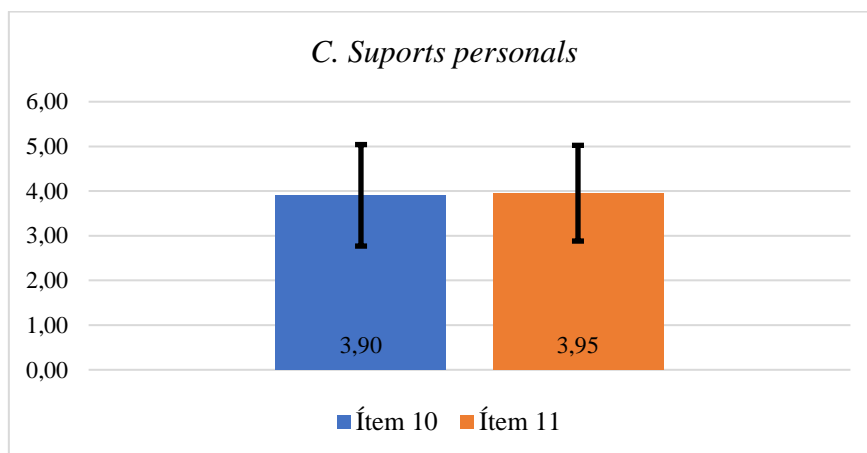
Figura 1.1. Factor a. Bases a la inclusió. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Si fixem l'atenció amb el factor b. Formació i recursos (veure Figura 1.2), s'observa que l'ítem amb un major grau d'acord és el 8 (“Tinc suficient temps per a atendre als infants NEE de dins la meua aula.”), la seva puntuació és de 3.86 ($DE = 1.06$). L'ítem amb un grau menor d'acord és el 9 (“Tenir suficients materials per a respondre a les necessitats dels infants.”), sent la seva puntuació 3.71 ($DE = 1.23$).

Figura 1.2. Factor *b. Formació i recursos*. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Finalment, pel que fa al factor *c. Suports personals* (veure Figura 1.3), l'ítem amb un major grau d'acord és l'11 ("Tinc ajuda suficient de l'equip psicopedagògic"), sent la seva puntuació de 3.95 ($DE = 1.07$); encara que, amb molt poca diferència el segueix l'altre ítem, amb una puntuació de 3.90 ($DE = 1.14$).

Figura 1.3. Factor *c. Suports personals*. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Els professionals dels centres d'educació especial demostren tenir clares les percepcions i actituds que han de tenir per fer front a la inclusió dels infants amb NEE. Tenen la formació, els recursos i/o materials, i el temps necessari per atendre de manera inclusiva els infants de les seves aules. A més, demostren tenir ajudes personals, encara que amb una puntuació més baixa que la resta de factors, és a dir, tenen suports però es percep que en podrien tenir molts més.

Taula 5. *Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió*

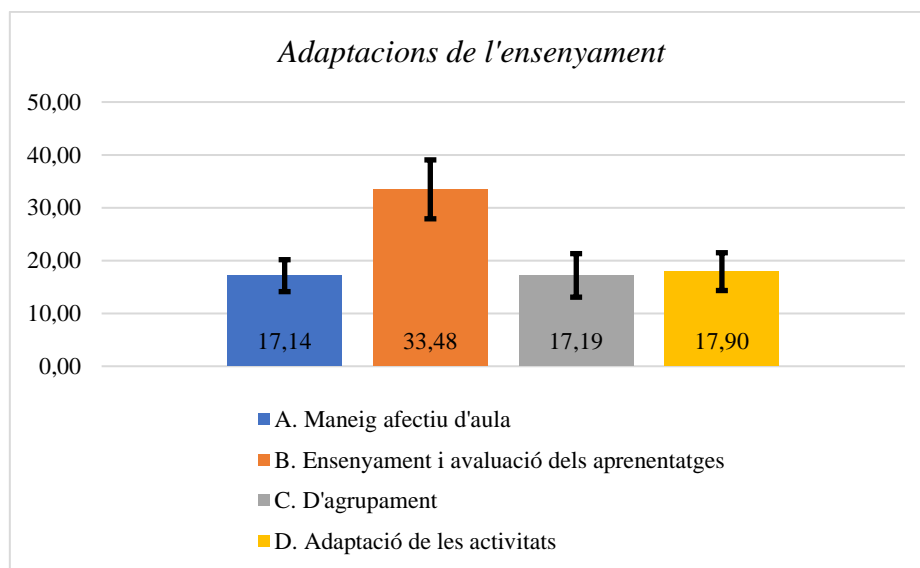
Centre d'educació especial		
	<i>M</i>	<i>DE</i>
A.BASES A LA INCLUSIÓ		
1.Separar els infants amb NEE de la resta dels seus companys és injust.	3.76	1.18
2.L'educació inclusiva afavoreix el desenvolupament d'actituds tolerants i respectuoses en els infants respecte a les diferències.	4.33	0.97
3.Tots els alumnes, inclòs aquells amb discapacitats de grau moderat i sever, poden aprendre en un entorn normalitzat.	3.33	1.49
4.L'educació inclusiva també és possible a l'educació secundària.	4.10	1.00
5. La inclusió té més avantatges que inconvenients.	4.00	1.26
6.Som partidari de l'educació inclusiva.	4.19	1.12
Total	23.71	6.03
B.FORMACIÓ I RECURSOS		
7.Tinc la formació suficient per a ensenyar a tots els alumnes, inclòs aquells amb NEE.	3.81	0.87
8.Tinc temps suficient per a atendre als infants NEE de dins la meua aula.	3.86	1.06
9. Tinc suficients materials per a respondre a les necessitats dels infants	3.71	1.23
Total	11.38	2.56
C.SUPORTS PERSONALS		
10. Tinc ajuda suficient del docent de PT del centre.	3.90	1.14
11. Tinc ajuda suficient de l'equip psicopedagògic.	3.95	1.07
Total	7.86	2.15
TOTAL ESCALA	42.95	8.97

3.1.2. Adaptacions de l'ensenyament

Els resultats obtinguts amb el qüestionari d'*Adaptacions de l'ensenyament* dels centres d'educació especial es presenten a la Taula 6.

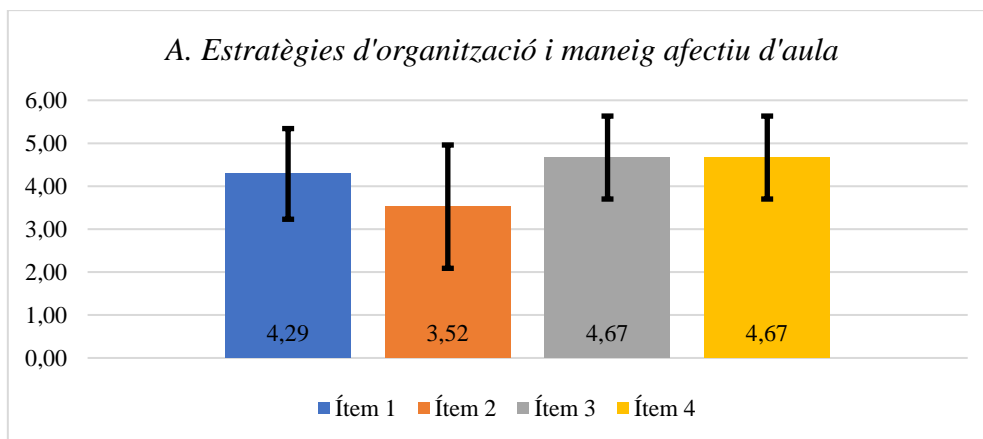
Les puntuacions totals de l'escala podien oscil·lar entre els 21 i 105 punts. Si es té en compte que el valor 63 és la puntuació del centre de l'escala, la puntuació total mitja va ser de 85.71 ($DE = 13.99$). Això indica que, en general, els professionals dels centres d'educació especial fan ús d'estratègies i pràctiques educatives inclusives.

Si s'estudien els totals de cada un dels factors de l'escala (veure Figura 2), s'observa que el factor a. Estratègies d'organització i maneig afectiu d'aula té una puntuació total mitjana de 17.14 ($DE = 3.02$), sent el valor 12 el centre de l'escala, és a dir, els docents utilitzen estratègies per organitzar el grup-classe i tenir en compte tots els alumnes. El factor b. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges, supera el valor mitjà, amb una puntuació de 33.48 ($DE = 5.57$), es pot percebre que els professionals també desenvolupen estratègies per a captar l'atenció i la motivació de tots els alumnes, per tal que l'ensenyança sigui inclusiva. El factor c. Estratègies d'agrupament té una puntuació total de 17.19 ($DE = 4.12$), la puntuació central d'aquest ítem és de 15, el que significa que els docents empenen estratègies d'agrupament dins la seva aula. Pel que fa al darrer factor d. Adaptació de les activitats, es torna a superar la puntuació mitjana ($M = 12$), la puntuació és de 17.90 ($DE = 3.58$).

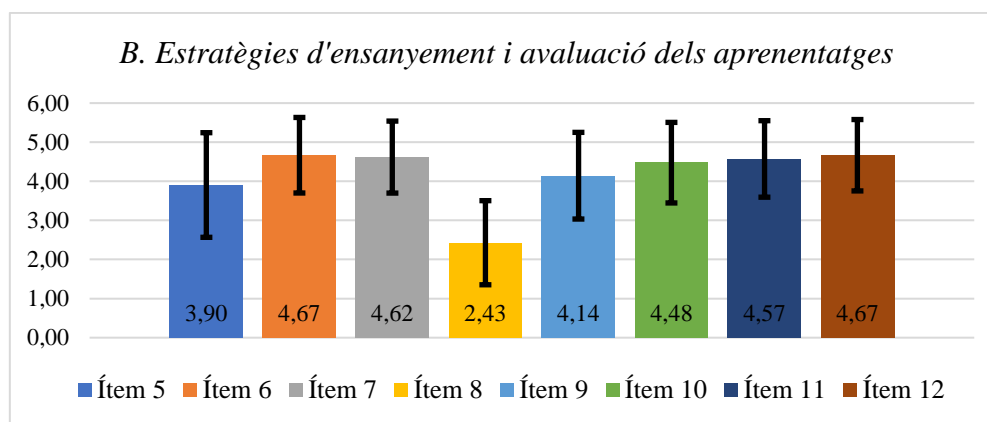
Figura 2. Adaptacions de l'ensenyament. Total dels factors. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Pel que fa a les respostes dels participants en cada uns dels ítems, en relació amb el factor a. Estratègies d'organització i maneig afectiu d'aula (veure Figura 2.1), l'ítem amb un major grau d'acord és el 3 ("A l'hora de programar tinc en compte les necessitats del grup i dels alumnes.") sent la seva puntuació de 4.67 ($DE = 0.97$), seguit de l'ítem 4 ("Dedico temps per tornar a ensenyar determinats conceptes i/o procediments"). En canvi, l'ítem amb un menor grau d'acord és el 2 ("Ensenyo al grup-classe com un tot."), sent la seva puntuació de 3.52 ($DE = 1.44$).

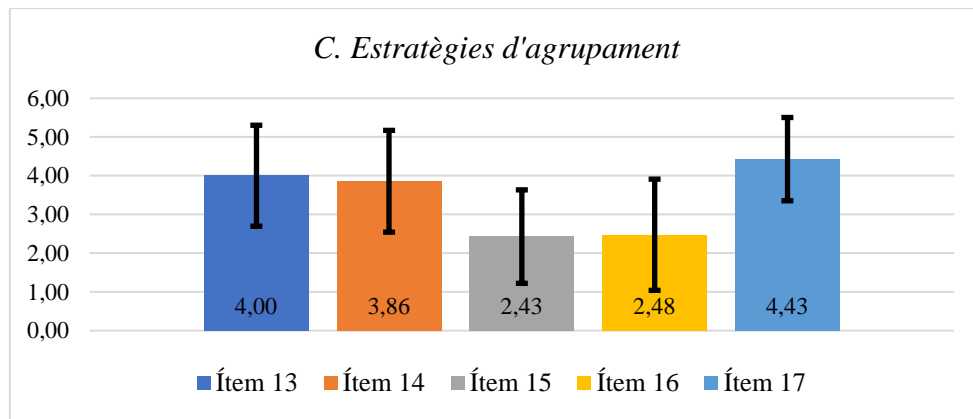
Figura 2.1. Factor **a. Estratègies d'organització i maneig efectiu d'aula**. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Si fixem l'atenció amb el factor **b. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges** (veure Figura 2.2), s'observa que l'ítem amb un major grau d'acord és el 6 (“Utilitzo estratègies diverses per a atreure l'atenció de tots els infants.”), la seva puntuació és de 4.67 ($DE = 0.97$), seguit del 12 (“Comprovo que els objectius tenen el nivell de dificultat adequat.”). L'ítem amb un grau menor d'acord és el 8 (“Ensenyo als infants estratègies de memorització.”), sent la seva puntuació 2.42 ($DE = 1.08$).

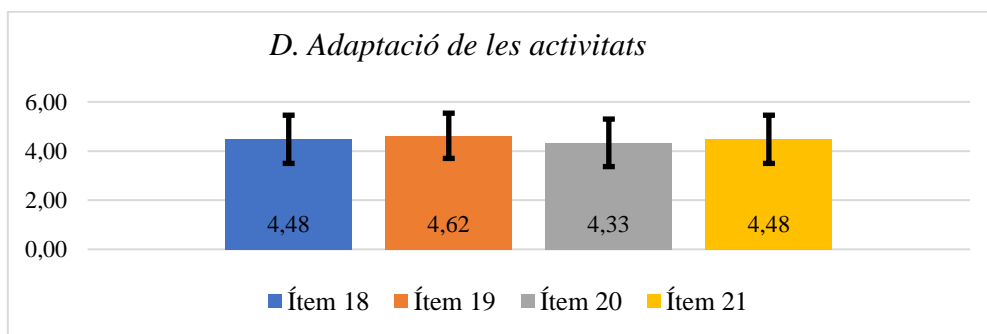
Figura 2.2. Factor **b. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges**. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Pel que fa al factor **c. Estratègies d'agrupament**, l'ítem amb un major grau d'acord és el 17 (“Reajusto l'espai físic de l'aula en funció de les activitats a realitzar”), sent la seva puntuació de 4.43 ($DE = 1.08$); en canvi, l'ítem amb un grau d'acord menor és el 15 (“Agrupo només a alguns alumnes de l'aula en parelles.”), la seva puntuació és de 2.43 ($DE = 1.44$).

Figura 2.3. Factor *c. Estratègies d'agrupament*. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Finalment, el factor *d. Adaptacions de les activitats*, indica una estreta diferència entre els ítems, la seva puntuació varia dins el 4, sent l'ítem 19 (“Proposo activitats de diversos nivells d'exigència.”) el de major grau d'acord, amb una puntuació de 4.61 ($DE = 0.92$) i el 20 (“Preparo activitats diverses per a dur a terme de forma simultània.”) el de menor grau d'acord, sent la seva puntuació 4.33 ($DE = 0.97$).

Figura 2.4. Factor *d. Adaptació de les activitats*. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Així, doncs, amb aquest qüestionari es demostra que els professionals dels centres d'educació especial afirmen utilitzar estratègies d'organització d'aula, principalment es tenen en compte les necessitats del grup i dels alumnes, i es dedica temps a reensenyar conceptes i/o procediments. Tenen la percepció de conèixer com han de motivar els alumnes i captar la seva atenció, a més, tenen en compte els objectius i els resultats d'avaluació per al progrés de tots els infants. Usen estratègies d'agrupament per a afavorir l'aprenentatge de tots els alumnes per igual i consideren que adapten les activitats a cada una de les necessitats dels infants.

Taula 6. Adaptacions de l'ensenyament

Centre d'educació especial		
	<i>M</i>	<i>DT</i>
A.ESTRATÈGIES D'ORGANITZACIÓ I MANEIG EFECTIU D'AULA		
1.Estrableixo normes, rutines i regles.	4.28	1.06
2.Ensenyo al grup-classe com un tot.	3.52	1.44
3.A l'hora de programar tinc en compte les necessitats del grup i dels alumnes.	4.67	0.97
4.Dedico temps per tornar a ensenyar determinats conceptes i/o procediments.	4.67	0.97
Total	17.14	3.02
B.ESTRATÈGIES D'ENSENYAMENT I AVALUACIÓ DELS APRENENTATGES		
5.Explico i demostro als meus alumnes com han d'estudiar/aprendre.	3.90	1.34
6. Utilitzo estratègies diverses per a atreure l'atenció de tots els infants.	4.67	0.97
7.Motivo als infants.	4.62	0.92
8.Ensenyo als infants estratègies de memorització.	2.42	1.08
9.Verifico el domini dels conceptes i/o habilitats prèvies en els meus alumnes.	4.14	1.11
10.Duc a terme un registre i un control del seu progrés.	4.47	1.03
11. Tinc en compte els resultats de l'avaluació per a programar els continguts i activitats següents.	4.57	0.98
12. Comprovo que els objectius tenen el nivell de dificultat adequat.	4.67	0.91
Total	33.48	5.57
C.ESTRATÈGIES D'AGRUPAMENT		
13. Ensenyo de forma individual, en determinats moments, a alguns alumnes.	4	1.30
14. Agrupo als meus alumnes en petits grups (homogenis i heterogenis) dins de l'aula per a determinades activitats.	3.86	1.31
15. Agrupo només a alguns alumnes de l'aula en parelles.	2.43	1.21
16. Agrupo tots els alumnes de l'aula en parelles.	2.48	1.44
17. reajusto l'espai físic de l'aula en funció de les activitats a realitzar.	4.43	1.08
Total	17.19	4.12
D.ADAPTACIÓ DE LES ACTIVITATS		
18. Descomponc les activitats en seqüències simples.	4.48	0.98
19.Proposo activitats de diversos nivells d'exigència.	4.61	0.92
20.Preparo activitats diverses per a dur a terme de forma simultània.	4.33	0.97
21. Disseny i preparo materials alternatius.	4.48	0.98
Total	17.90	3.58
TOTAL ESCALA	85.71	13.99

3.2. Anàlisi de les percepcions dels docents en centres ordinaris

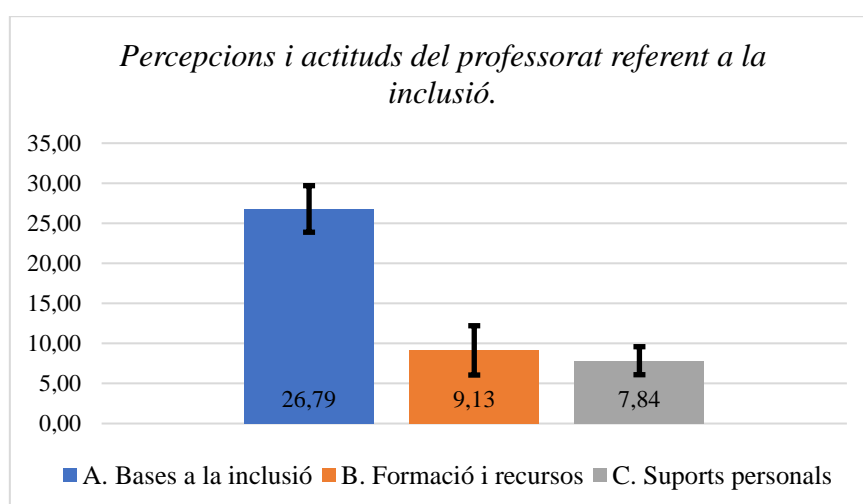
La mostra dels centres ordinaris estava formada per 38 professionals, dels quals hi havia 18 tutors d'aula i la resta es dediquen a altres especialitats.

3.2.1. Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió

Els resultats obtinguts amb el qüestionari de *Percepcions i actituds del Professorat referent a la inclusió* dels centres ordinaris es presenten a la Taula 7.

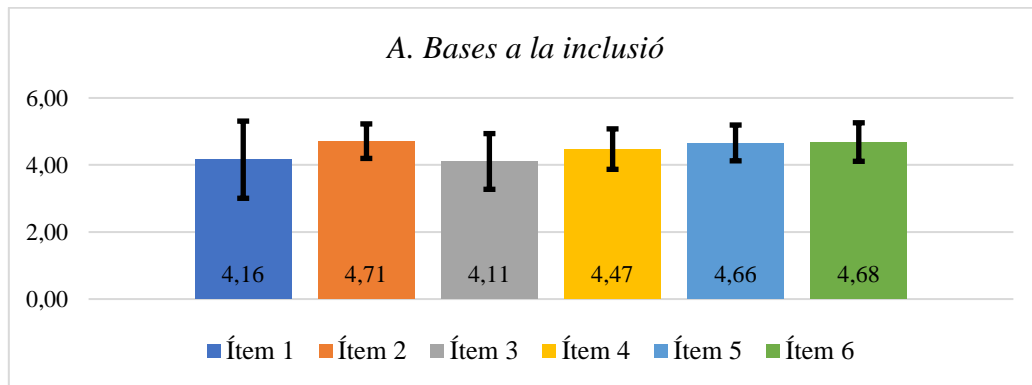
Les puntuacions totals de l'escala podien oscil·lar entre els 11 i 55 punts. Tenint en compte que el valor 33 és la puntuació del centre de l'escala, la puntuació total mitja dels participants va ser de 46.76 ($DE = 6.27$). Això demostra que, en general, els professionals dels centres ordinaris participants d'aquesta investigació afirmen conèixer quines són les pautes per dur a terme pràctiques inclusives a les seves aules, sempre tenint en compte els infants amb NEE.

Si s'estudien els factors d'aquest qüestionari (veure Figura 3), les puntuacions totals de cada escala són les següents, el factor a. Bases a la inclusió té una puntuació de 26.79 ($DE = 2.91$), sent la puntuació mitja de 18. El factor b. Formació i recursos amb molt poca puntuació supera el valor central de l'ítem, la seva puntuació és de 9.13 ($DE = 3.08$), sent el valor central 9, és a dir, els professionals consideren que pràcticament no tenen temps, formació ni recursos per afrontar les necessitats dels alumnes. El factor c. Suports personals sí que supera amb més diferència la puntuació central ($M = 6$) sent aquesta de 7.84 ($DE = 1.75$).

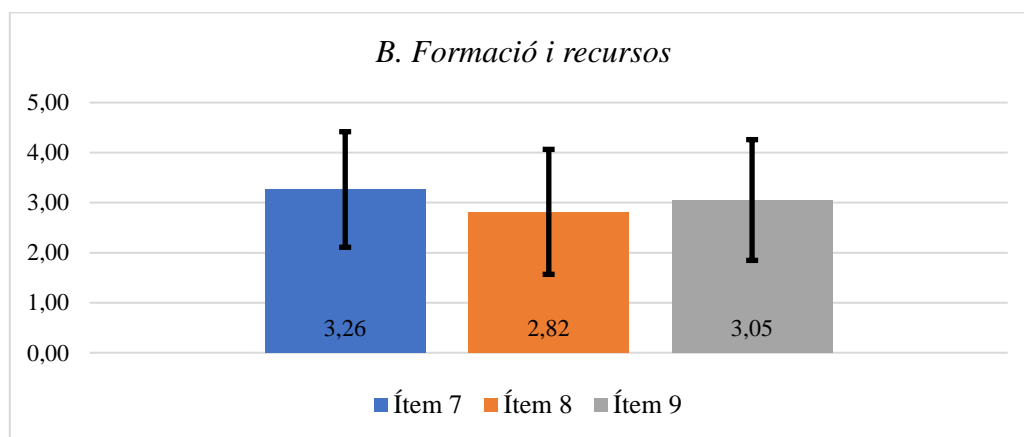
Figura 3. Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió. Total dels factors.
Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Si es centra l'atenció a estudiar cada un dels ítems per separat, s'observa que l'ítem amb un grau de major acord del factor a. Bases a la inclusió (veure Figura 3.1) és el 6 (“Som partidari de l’educació inclusiva.”) tenint una puntuació de 4.68 ($DE= 0.57$), seguit dels altres amb poca diferència, encara que el que presenta el grau menor d’acord és l’1 (“Separar els infants amb NEE de la resta dels companys és injust.”), la seva puntuació és de 4.15 ($DE = 1.15$).

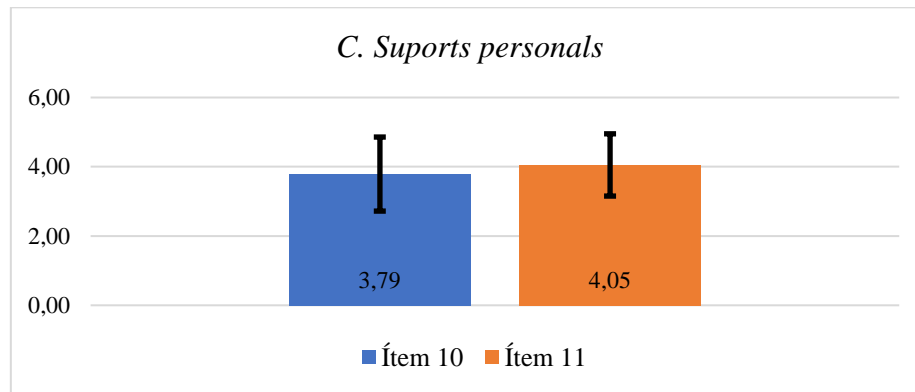
Figura 3.1. Factor a. Bases a la inclusió. Les barres representen la mitjana i les barres d’error, la desviació estàndard.

Pel que fa al factor b. Formació i recursos (veure Figura 3.2) es pot veure com hi ha una gran diferència entre dos ítems: l’ítem 7 indica, amb una puntuació de 3.26 ($DE = 1.16$) que els docents consideren que tenen la formació suficient, però al mateix temps amb l’ítem 8, amb una puntuació de 2.82 ($DE = 1.25$) s’observa que no tenen el temps suficient per atendre els infants amb NEE de dins les seves aules.

Figura 3.2. Factor b. Formació i recursos. Les barres representen la mitjana i les barres d’error, la desviació estàndard.

Per acabar, el factor c. Suports personals també és controvertit, amb la puntuació de 4.05 ($DE = 0.90$) de l'ítem 11, pel que els professionals demostren tenir ajudes suficients de l'equip psicopedagògic, no obstant això, amb l'ítem 10, la puntuació del qual és de 3.79 ($DE = 1.07$) es manifesta que l'ajuda del docent PT del centre és més aviat escassa.

Figura 3.3. Factor c. Suports personals. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Els professionals dels centres ordinaris demostren que tenen una gran percepció d'autoconfiança en si mateixos, és a dir, afirmen disposar de la formació adequada per fer front les pràctiques inclusives però, el temps per realitzar-les no és suficient. Així mateix, afirmen no tenir recursos suficients, tant personals com materials, per atendre a la diversitat de l'alumnat.

Taula 7. *Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió*

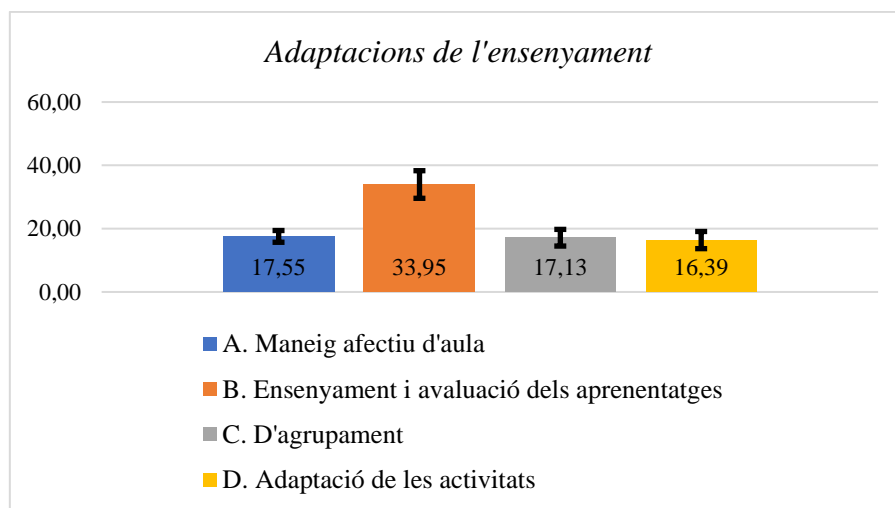
Centre ordinari		
	<i>M</i>	<i>DE</i>
A.BASES A LA INCLUSIÓ		
1.Separar els infants amb NEE de la resta dels seus companys és injust.	4.15	1.15
2.L'educació inclusiva afavoreix el desenvolupament d'actituds tolerants i respectuoses en els infants respecte a les diferències.	4.71	0.52
3.Tots els alumnes, inclòs aquells amb discapacitats de grau moderat i sever, poden aprendre en un entorn normalitzat.	4.10	0.83
4.L'educació inclusiva també és possible a l'educació secundària.	4.47	0.60
5. La inclusió té més avantatges que inconvenients.	4.65	0.53
6.Som partidari de l'educació inclusiva.	4.68	0.57
Total	26.79	2.91
B.FORMACIÓ I RECURSOS		
7.Tinc la formació suficient per a ensenyar a tots els alumnes, inclòs aquells amb NEE.	3.26	1.16
8.Tinc temps suficient per a atendre als infants NEE de dins la meua aula.	2.82	1.25
9. Tinc suficients materials per a respondre a les necessitats dels infants	3.05	1.21
Total	9.13	3.08
C.SUPORTS PERSONALS		
10. Tinc ajuda suficient del docent de PT del centre.	3.79	1.07
11. Tinc ajuda suficient de l'equip psicopedagògic.	4.05	0.90
Total	7.84	1.75
TOTAL ESCALA	43.76	6.27

3.2.2. Adaptacions de l'ensenyament

Els resultats obtinguts amb el qüestionari d'*Adaptacions de l'ensenyament* dels centres ordinaris es presenten a la Taula 8.

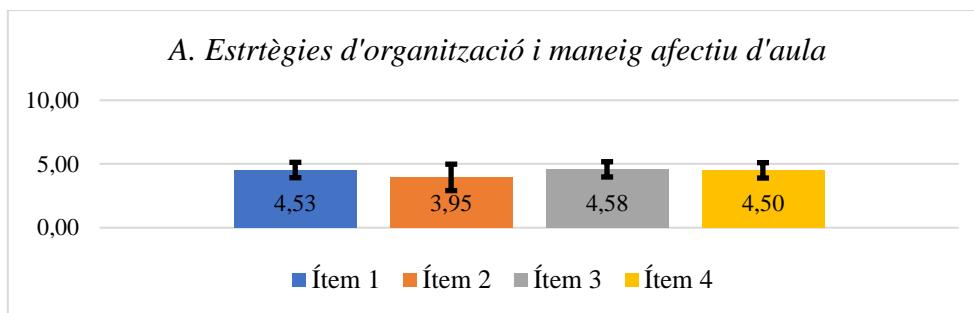
Les puntuacions totals de l'escala podien oscil·lar entre els 21 i 105 punts. Sabent que el valor 63 és la puntuació del centre de l'escala, la puntuació total mitja dels participants va ser de 85.02 (*DT* = 9.10). Aquesta puntuació indica que, en general, els docents dels centres ordinaris fan ús d'estratègies per adaptar l'ensenyança als seus alumnes, inclosos aquells infants amb NEE.

Si s'analitzen els totals de cada un dels factors de l'escala (veure Figura 4), es distingeix que el factor a. Estratègies d'organització i maneig afectiu d'aula té una puntuació total mitjana de 17.55 ($DE = 3.02$), sent el valor 12 el centre de l'escala, és a dir, els professionals utilitzen estratègies d'organització del grup-classe. El factor b. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges, supera el valor mitjà ($M = 24$), amb una puntuació de 33.98 ($DE = 4.36$), es pot percebre que els docents també desenvolupen estratègies d'ensenyança i d'avaluació dels aprenentatges, per tal que les pràctiques siguin inclusives. El factor c. Estratègies d'agrupament té una puntuació total de 17.13 ($DE = 2.63$), la puntuació central d'aquest ítem és de 15, el que significa que els docents amb menor mesura empenen estratègies d'agrupament dins la seva aula. Pel que fa al darrer factor d. Adaptació de les activitats, es torna a superar la puntuació mitjana ($M = 12$), la puntuació és de 16.40 ($DE = 2.72$).

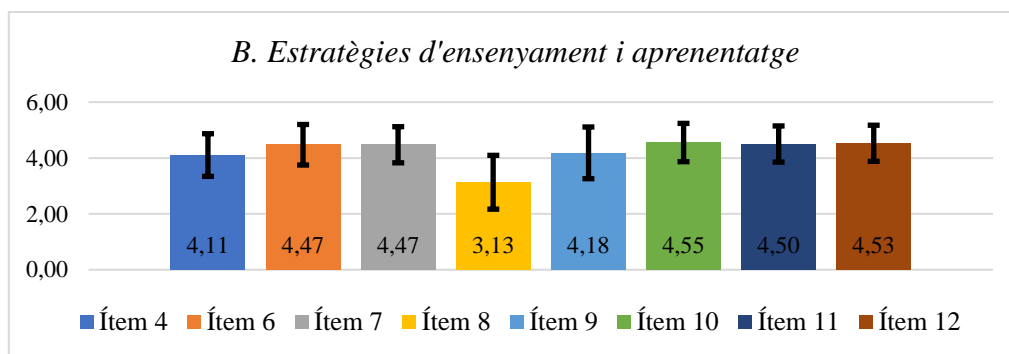
Figura 4. Adaptacions de l'ensenyament. Total dels factors. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Les respostes dels participants en cada uns dels ítems, en relació amb el factor a. Estratègies d'organització i maneig afectiu d'aula (veure Figura 4.1) demostren que, l'ítem amb un major grau d'acord és el 3 ("A l'hora de programar tinc en compte les necessitats del grup i dels alumnes.") sent la seva puntuació de 4.58 ($DE = 0.60$), seguit de l'ítem 1 ("Estableixo normes, rutines i regles"). En canvi, l'ítem amb un menor grau d'acord és el 2 ("Ensenyo al grup-classe com un tot."), sent la seva puntuació de 3.95 ($DE = 1.04$). S'ha de tenir en compte, però, que tots els ítems tenen una puntuació propera a 4.

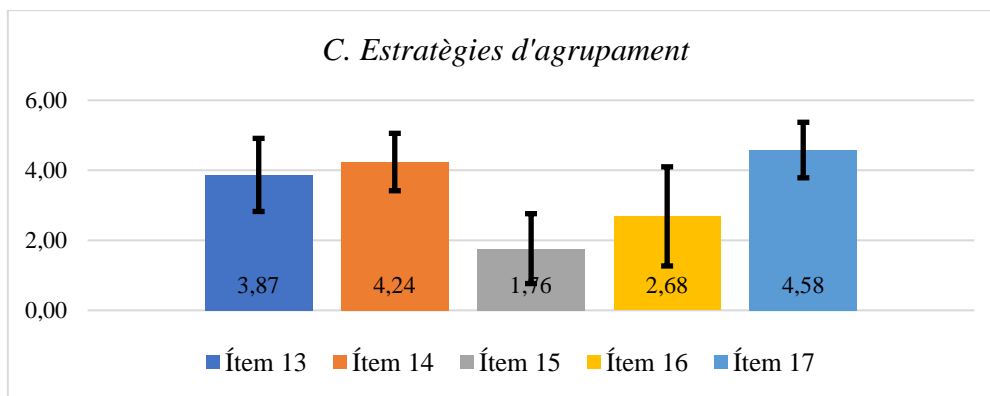
Figura 4.1. Factor a. Estratègies d'organització i maneig efectiu d'aula. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Si fixem l'atenció amb el factor b. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges (veure Figura 4.2) , s'observa que l'ítem amb un major grau d'acord és el 10 (“Duc a terme un registre i un control del seu progrés.”), la seva puntuació és de 4.55 ($DE=0.69$), seguit del 12 (“Comprovo que els objectius tenen el nivell de dificultat adequat.”). L'ítem amb un grau menor d'acord és el 8 (“Ensenyo als infants estratègies de memorització.”), sent la seva puntuació 3.13 ($DE = 0.96$).

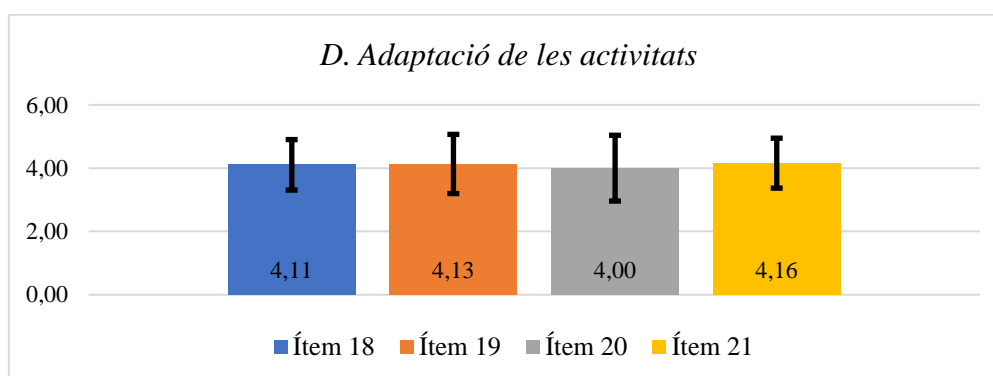
Figura 4.2. Factor b. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Pel que fa al factor c. Estratègies d'agrupament (veure Figura 4.3), l'ítem amb un major grau d'acord és el 17 (“Reajusto l'espai físic de l'aula en funció de les activitats a realitzar”), sent la seva puntuació de 4.58 ($DE = 0.79$); en canvi, l'ítem amb un grau d'acord menor és el 15 (“Agrupo només a alguns alumnes de l'aula en parelles.”), la seva puntuació és de 1.76 ($DE = 1$)

Figura 4.3. Factor *c. Estratègies d'agrupament*. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Finalment, el factor *d. Adaptacions de les activitats* (veure Figura 4.4), tots els ítems oscil·len entorn el valor 4, és a dir, es demostra molt poques diferències entre ells. L'ítem 21 ("Dissenyo i preparo materials alternatius.") el de major grau d'acord, amb una puntuació de 4.15 ($DE = 0.79$) i el 20 ("Preparo activitats diverses per a dur a terme de forma simultània.") el de menor grau d'acord, sent la seva puntuació 4 ($DE = 1.04$).

Figura 4.4. Factor *d. Adaptació de les activitats*. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Aquestes dades suggereixen que els professionals dels centres ordinaris afirmen utilitzar estratègies d'ensenyament per desenvolupar les pràctiques educatives. Principalment, els professionals tenen en compte les necessitats del grup i de tots els alumnes a l'hora de programar, així mateix fan un registre i un control del progrés individual de cada infant. Les aules es reajusten per tal d'adaptar l'espai a les activitats que s'ha de dur a terme, tenint en compte que totes aquestes activitats estan adaptades a la diversitat de l'aula.

Taula 8. Adaptacions de l'ensenyament

Centre ordinari		
	<i>M</i>	<i>DE</i>
A.ESTRATÈGIES D'ORGANITZACIÓ I MANEIG EFECTIU D'AULA		
1.Estrableixo normes, rutines i regles.	4.53	0.60
2.Ensenyo al grup-classe com un tot.	3.95	1.04
3.A l'hora de programar tinc en compte les necessitats del grup i dels alumnes.	4.58	0.60
4.Dedico temps per tornar a ensenyar determinats conceptes i/o procediments.	4.5	0.60
Total	17.55	1.86
B.ESTRATÈGIES D'ENSENYAMENT I AVALUACIÓ DELS APRENENTATGES		
5.Explico i demostro als meus alumnes com han d'estudiar/aprendre.	4.10	0.76
6. Utilitzo estratègies diverses per a atreure l'atenció de tots els infants.	4.47	0.73
7.Motivo als infants.	4.47	0.65
8.Ensenyo als infants estratègies de memorització.	3.13	0.96
9.Verifico el domini dels conceptes i/o habilitats prèvies en els meus alumnes.	4.18	0.93
10.Duc a terme un registre i un control del seu progrés.	4.55	0.69
11. Tinc en compte els resultats de l'avaluació per a programar els continguts i activitats següents.	4.5	0.65
12. Comprovo que els objectius tenen el nivell de dificultat adequat.	4.52	0.65
Total	33.95	4.36
C.ESTRATÈGIES D'AGRUPAMENT		
13. Ensenyo de forma individual, en determinats moments, a alguns alumnes.	3.87	1.04
14. Agrupo als meus alumnes en petits grups (homogenis i heterogenis) dins de l'aula per a determinades activitats.	4.23	0.82
15. Agrupo només a alguns alumnes de l'aula en parelles.	1.76	1
16. Agrupo tots els alumnes de l'aula en parelles.	2.68	1.42
17. reajusto l'espai físic de l'aula en funció de les activitats a realitzar.	4.58	0.79
Total	17.13	2.63
D.ADAPTACIÓ DE LES ACTIVITATS		
18. Descomponc les activitats en seqüències simples.	4.10	0.80
19.Proposa activitats de diversos nivells d'exigència.	4.13	0.93
20.Preparo activitats diverses per a dur a terme de forma simultània.	4	1.04
21. Disseny i preparo materials alternatius.	4.15	0.79
Total	16.40	2.72
TOTAL ESCALA	85.02	9.10

3.3. Anàlisi de les percepcions dels docents en centres ordinaris amb aules d'educació especial

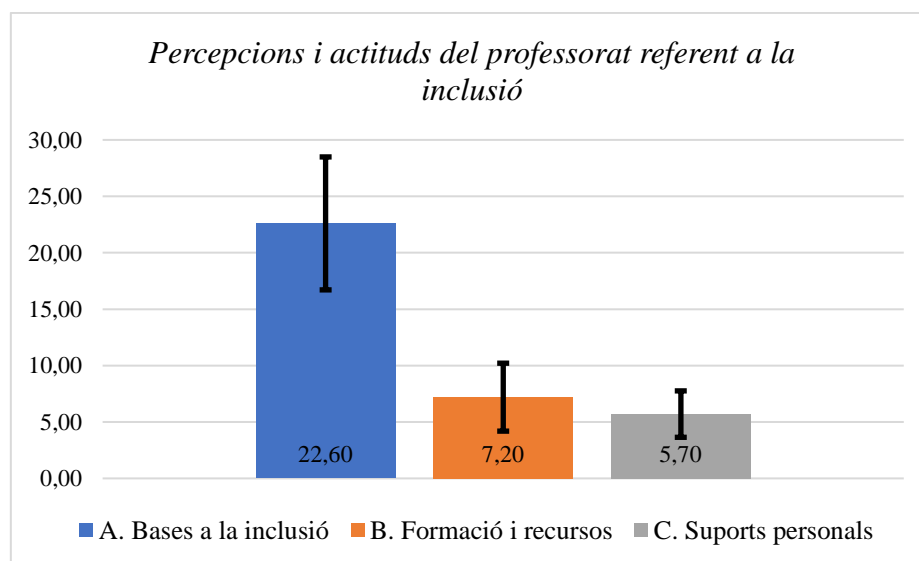
La mostra dels centres ordinaris estava formada per 10 professionals, dels quals hi havia 7 tutors d'aula i la resta es dediquen a altres especialitats.

3.3.1. Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió

Els resultats obtinguts amb el qüestionari de *Percepcions i actituds del Professorat referent a la inclusió* dels centres ordinaris amb aules d'educació especial es presenten a la Taula 9.

Les puntuacions totals de l'escala podien oscil·lar entre els 11 i 55 punts. El valor 33 és la puntuació del centre de l'escala, per tant, la puntuació total mitja dels participants està per damunt del centre, aquesta va ser de 35.5 ($DE = 8.24$). En general, els professionals dels centres ordinaris amb aules d'educació especial tenen la percepció de conèixer les bases per a dur a terme pràctiques inclusives dins les seves aules.

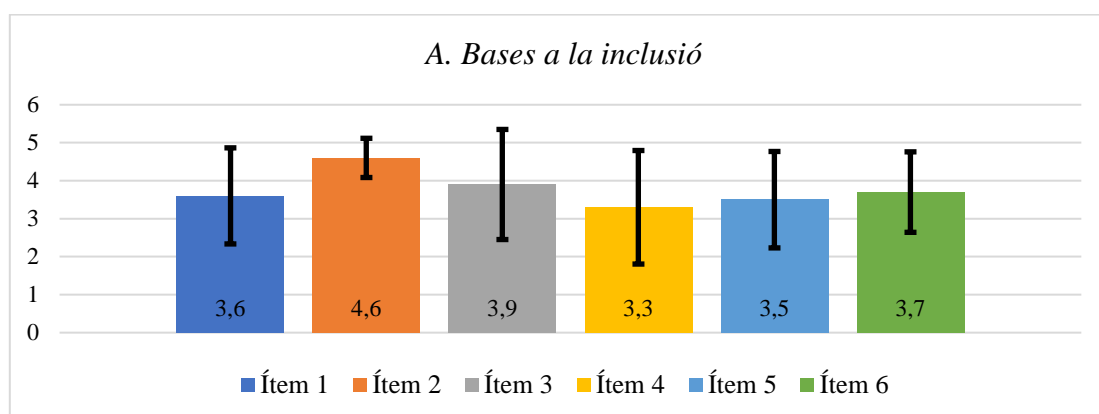
Si s'observen, detingudament, les puntuacions totals de cada escala (veure Figura 5) es distingeixen diferències entre els factors. El factor a. Bases a la inclusió té una puntuació de 22.6 ($DE = 5.89$), sent la puntuació mitja 18. El factor b. Formació i recursos no supera el valor central de l'ítem, la seva puntuació és de 7.2 ($DE = 3.01$), sent el valor central 9, és a dir, els professionals consideren que no tenen temps, formació ni recursos per afrontar les necessitats dels alumnes amb NEE. Així mateix, el factor c. Suports personals tampoc supera la puntuació central de l'escala, sent aquesta de 6, la seva puntuació és de 5.7 ($DE = 2.06$).

Figura 5. Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió. Total dels factors.

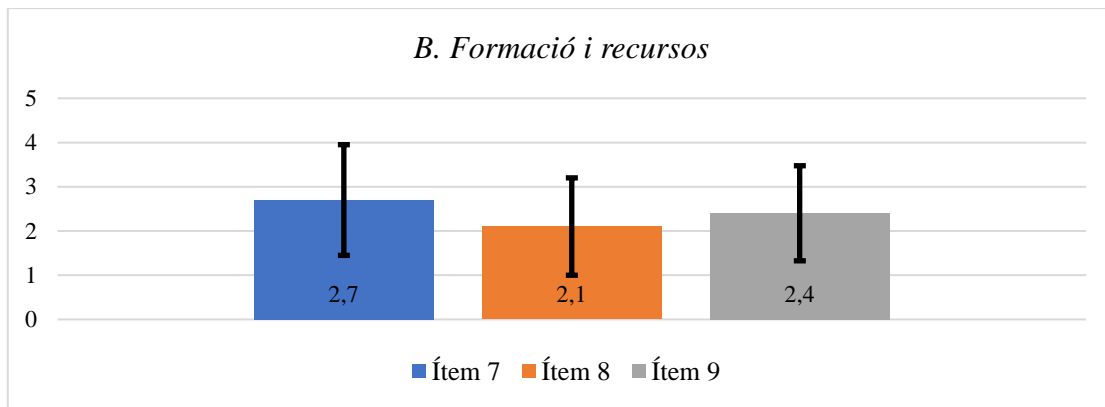
Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Si es centra l'atenció a estudiar cadascun dels ítems per separat, s'observa que l'ítem amb un grau de major acord del factor a. Bases a la inclusió (veure Figura 5.1) és el 2 (“L'educació inclusiva afavoreix el desenvolupament d'actituds tolerants i respectuoses en els infants respecte a les diferències.”), sent la seva puntuació 4.6 ($DE = 0.52$). La resta d'ítems oscil·len entorn el valor 3, és a dir, els professionals demostren tenir clares quines són les bases a la inclusió.

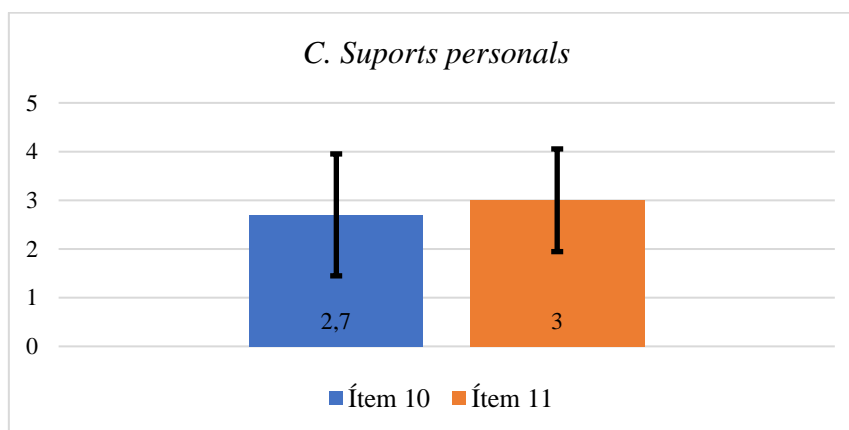
Figura 5.1. Factor a. Bases a la inclusió. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Pel que fa al factor b. Formació i recursos (veure Figura 5.2), com ja s'ha vist abans, la puntuació dels seus ítems varia entorn del valor 2, sent l'ítem 7 (“Tinc la formació suficient per a ensenyar a tots els alumnes, inclòs aquells amb NEE.”), amb una puntuació de 2.7 ($DE = 1.25$), el de major grau d'acord. I l'ítem 8 (“Tinc suficient temps per a atendre als infants amb NEE de dins la meva aula.”), amb una puntuació de 2.1 ($DE = 1.10$), el de menor grau d'acord. És a dir, els docents demostren estar formats per fer front a la inclusió dels infants amb NEE però consideren que no tenen el temps suficient per posar-ho en pràctica.

Figura 5.2. Factor b. Formació i recursos. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Per acabar, quant al factor c. Suports personals (veure Figura 5.3), els dos ítems del qual està format, suggereixen que els docents d'aquests tipus de centre afirmen no disposar de l'ajuda suficient dels suports personals. Les puntuacions d'ambdós ítems és molt semblant, sent l'ítem 11 ("Tinc ajuda suficient de l'equip psicopedagògic.") el de major grau d'acord, amb una puntuació d'un valor de 3 ($DT = 1.05$).

Figura 5.3. Factor c. Suports personals. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Els professionals dels centres ordinaris amb aules d'educació especial manifesten que, normalment, tenen els pilars teòrics per desenvolupar pràctiques inclusives correctament però no tenen suficient temps, materials i ajudes personals per posar-ho a la pràctica dins les aules.

Taula 9. *Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió*

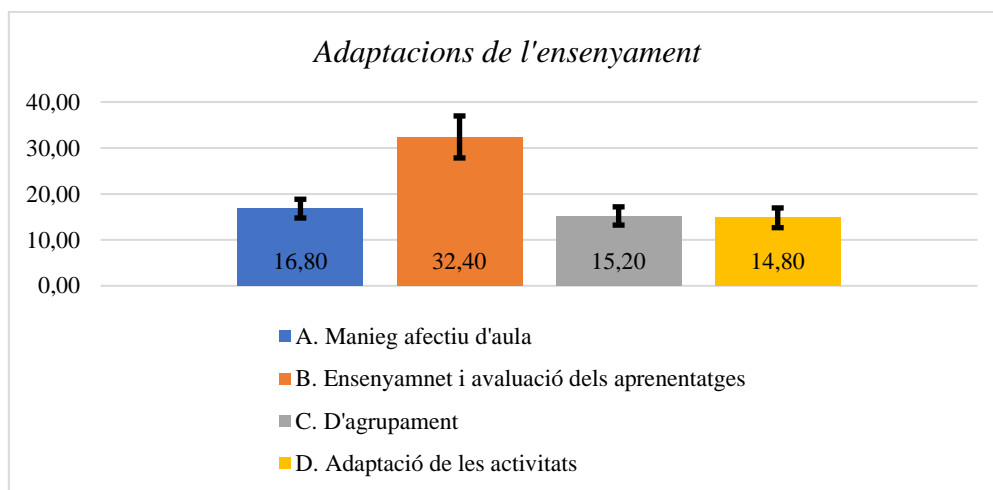
Centre ordinari amb aules d'educació especial		<i>M</i>	<i>DT</i>
A.BASES A LA INCLUSIÓ			
1.Separar els infants amb NEE de la resta dels seus companys és injust.		3.6	1.26
2.L'educació inclusiva afavoreix el desenvolupament d'actituds tolerants i respectuoses en els infants respecte a les diferències.		4.6	0.52
3.Tots els alumnes, inclòs aquells amb discapacitats de grau moderat i sever, poden aprendre en un entorn normalitzat.		3.9	1.45
4.L'educació inclusiva també és possible a l'educació secundària.		3.3	1.49
5. La inclusió té més avantatges que inconvenients.		3.5	1.27
6.Som partidari de l'educació inclusiva.		3.7	1.06
Total		22.6	5.89
B.FORMACIÓ I RECURSOS			
7.Tinc la formació suficient per a ensenyar a tots els alumnes, inclòs aquells amb NEE.		2.7	1.25
8.Tinc temps suficient per a atendre als infants NEE de dins la meua aula.		2.1	1.10
9. Tinc suficients materials per a respondre a les necessitats dels infants		2.4	1.07
Total		7.2	3.01
C.SUPORTS PERSONALS			
10. Tinc ajuda suficient del docent de PT del centre.		2.7	1.25
11. Tinc ajuda suficient de l'equip psicopedagògic.		3	1.05
Total		5.7	2.06
TOTAL ESCALA		35.5	8.24

3.3.2. Adaptacions de l'ensenyament

Els resultats obtinguts amb el qüestionari d'*Adaptacions de l'ensenyament* dels centres ordinaris amb aules d'educació especial es presenten a la Taula 10.

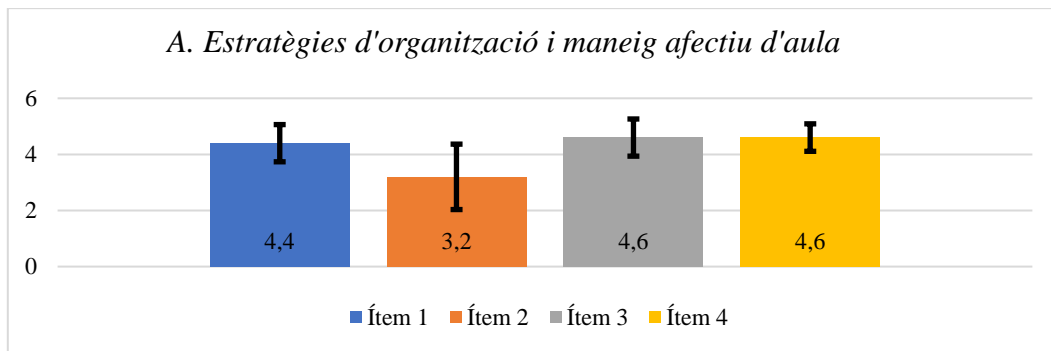
Les puntuacions totals de l'escala podien oscil·lar entre els 21 i 105 punts. Sabent que el valor 63 és la puntuació del centre de l'escala, la puntuació total mitja dels participants va ser de 79.2 ($DE = 9.32$). Aleshores, s'assenyala que, en un primer moment, els professionals fan ús d'estratègies d'ensenyament dins les seves aules.

Si s'analitzen els totals de cada un dels factors de l'escala (veure Figura 6), es distingeix que el factor a. Estratègies d'organització i maneig afectiu d'aula té una puntuació total mitjana de 16.8 ($DE = 2.04$), sent el valor 12 el centre de l'escala, és a dir, els professionals utilitzen diverses estratègies per organitzar el grup-classe. El factor b. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges, amb una puntuació de 32.4 ($DE = 4.58$), supera el valor central de l'escala, es pot percebre que els docents desenvolupen estratègies d'ensenyança i d'avaluació dels aprenentatges, per tal d'arribar a tots els alumnes per igual. El factor c. Estratègies d'agrupament té una puntuació total de 15.2 ($DE = 1.99$), la puntuació central d'aquest ítem és de 15, el que significa que els docents utilitzen menys estratègies per agrupar els alumnes de diferents maneres. Pel que fa al darrer factor d. Adaptació de les activitats, es torna a superar la puntuació mitjana ($M = 12$), la puntuació és de 14.8 ($DE = 2.15$).

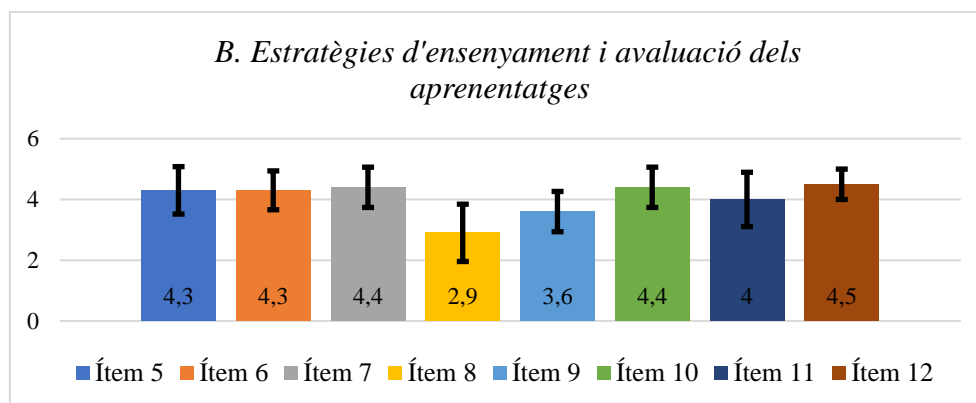
Figura 6. Adaptacions de l'ensenyament. Total dels factors. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Si ens fixem en les respostes dels participants en cada uns dels ítems, en relació amb el factor a. Estratègies d'organització i maneig afectiu d'aula (veure Figura 6.1) es manifesta que, l'ítem amb un major grau d'acord és el 3 ("A l'hora de programar tinc en compte les necessitats del grup i dels alumnes.") sent la seva puntuació de 4.6 ($DE = 0.66$), seguit de l'ítem 4 ("Dedico temps per tornar a ensenyar determinats conceptes i/o procediments."). L'ítem amb un menor grau d'acord és el 2 ("Ensenyo al grup-classe com un tot."), sent la seva puntuació de 3.2 ($DE = 1.17$).

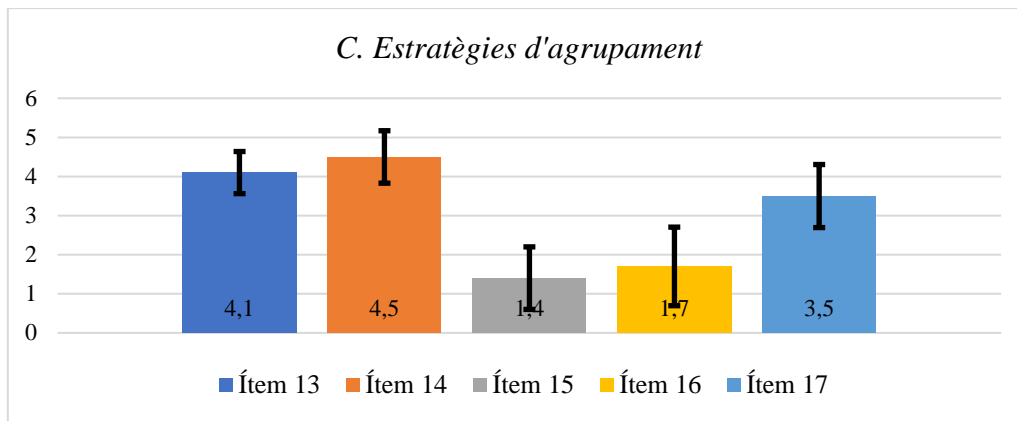
Figura 6.1. Factor a. Estratègies d'organització i maneig efectiu d'aula. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Amb el factor b. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges (veure Figura 6.2), s'observa que l'ítem amb un major grau d'acord és el 12 (“Comprovo que els objectius tenen el nivell de dificultat adequat.”) la seva puntuació és de 4.55 ($DE = 0.50$), seguit del 10 (“Duc a terme un registre i un control del seu progrés.”). L'ítem amb un grau menor d'acord és el 8 (“Ensenyo als infants estratègies de memorització.”), sent la seva puntuació 2.9 ($DE = 0.94$).

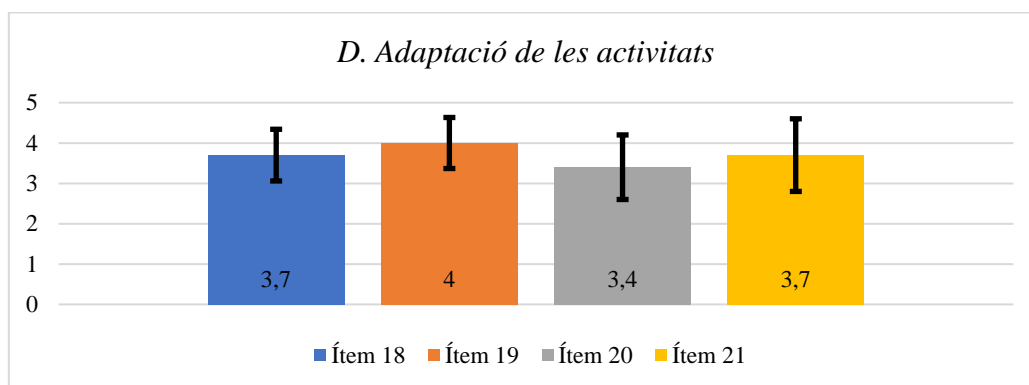
Figura 6.2. Factor b. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Pel que fa al factor c. Estratègies d'agrupament (veure Figura 6.3), l'ítem amb un major grau d'acord és el 14 (“Agrupo als meus alumnes en petits grups (homogenis i heterogenis) dins de l'aula per a determinades activitats.”), sent la seva puntuació de 4.5 ($DE = 0.67$). Pel que fa a l'ítem amb un grau d'acord menor és el 15 (“Agrupo només a alguns alumnes de l'aula en parelles.”), la seva puntuació és de 1.4 ($DE = 0.80$).

Figura 6.3. Factor *c. Estratègies d'agrupament*. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Finalment, el factor *d. Adaptacions de les activitats* (veure Figura 6.4), l'ítem amb major grau d'acord és el 19 ("Proposo activitats de diversos nivells d'exigència."), la seva puntuació és de 4 ($DE = 0.63$). La resta d'ítems oscil·len entorn el valor 3, sent l'ítem 20 el de menor grau d'acord.

Figura 6.4. Factor *d. Adaptació de les activitats*. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Amb aquest qüestionari s'observa que els docents dels centres ordinaris amb aules d'educació especial tenen i utilitzen les estratègies per a atendre la diversitat de les seves aules, encara que en menor mesura usen diferents estratègies per agrupar el seu grup-classe.

Taula 10. *Adaptacions de l'ensenyament*

Centre ordinari amb aules d'educació especial		
	<i>M</i>	<i>DE</i>
A.ESTRATÈGIES D'ORGANITZACIÓ I MANEIG EFECTIU D'AULA		
1.Estableixo normes, rutines i regles.	4.4	0.66
2.Ensenyo al grup-classe com un tot.	3.2	1.17
3.A l'hora de programar tinc en compte les necessitats del grup i dels alumnes.	4.6	0.66
4.Dedico temps per tornar a ensenyar determinats conceptes i/o procediments.	4.6	0.49
Total	16.8	2.04
B.ESTRATÈGIES D'ENSENYAMENT I AVALUACIÓ DELS APRENENTATGES		
5.Explico i demostro als meus alumnes com han d'estudiar/aprendre.	4.3	0.78
6. Utilitzo estratègies diverses per a atreure l'atenció de tots els infants.	4.3	0.64
7.Motivo als infants.	4.4	0.66
8.Ensenyo als infants estratègies de memorització.	2.9	0.94
9.Verifico el domini dels conceptes i/o habilitats prèvies en els meus alumnes.	3.6	0.66
10.Duc a terme un registre i un control del seu progrés.	4.4	0.66
11. Tinc en compte els resultats de l'avaluació per a programar els continguts i activitats següents.	4	0.89
12. Comprovo que els objectius tenen el nivell de dificultat adequat.	4.5	0.50
Total	32.4	4.58
C.ESTRATÈGIES D'AGRUPAMENT		
13. Ensenyo de forma individual, en determinats moments, a alguns alumnes.	4.1	0.54
14. Agrupo als meus alumnes en petits grups (homogenis i heterogenis) dins de l'aula per a determinades activitats.	4.5	0.67
15. Agrupo només a alguns alumnes de l'aula en parelles.	1.4	0.80
16. Agrupo tots els alumnes de l'aula en parelles.	1.7	1.00
17. reajusto l'espai físic de l'aula en funció de les activitats a realitzar.	3.5	0.81
Total	15.2	1.99
D.ADAPTACIÓ DE LES ACTIVITATS		
18. Descomponc les activitats en seqüències simples.	3.70	0.64
19.Proposa activitats de diversos nivells d'exigència.	4	0.63
20.Preparo activitats diverses per a dur a terme de forma simultània.	3.4	0.80
21. Dissenyo i preparo materials alternatius.	3.7	0.90
Total	14.8	2.15
TOTAL ESCALA	79.2	9.32

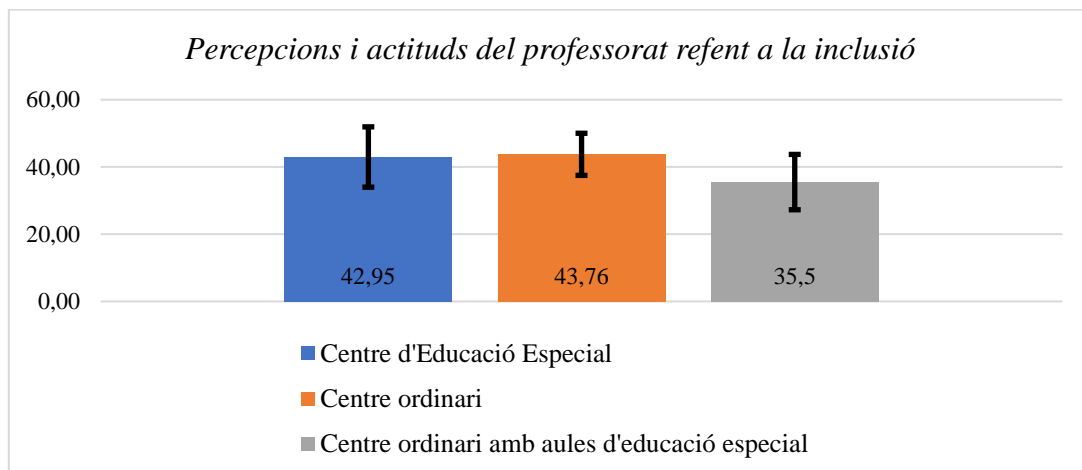
3.4. Anàlisi comparatiu segons el tipus de centre

La mostra total dels participants estava formada per 69 professionals, dels quals hi havia 40 tutors d'aula i la resta es dediquen a altres especialitats.

Després d'analitzar els resultats obtinguts amb cada un dels tipus de centre, es farà una anàlisi comparativa de les mostres recollida de cada un dels tipus de centre.

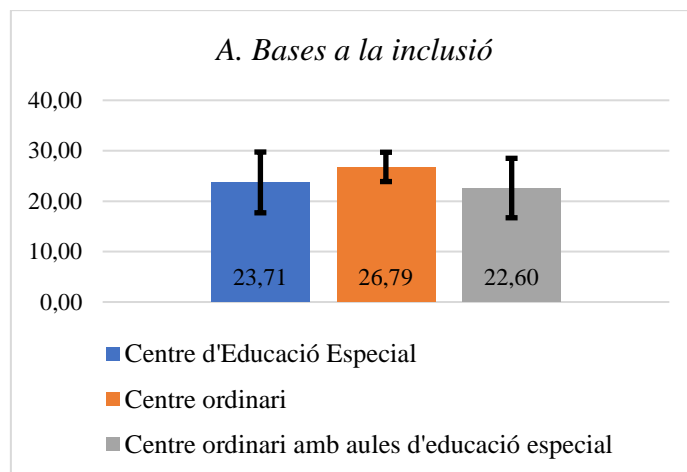
3.4.1. Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió (veure Taula 11)

Les puntuacions totals de l'escala podien oscil·lar entre els 11 i 55 punts. Tenint en compte que el valor 33 és la puntuació del centre de l'escala, la puntuació total mitja de tots els participants va ser, com ja s'ha vist anteriorment, de 42,95 ($DE = 8,97$) pel centre d'educació especial, 43,76 ($DE = 6,27$) pel centre ordinari i 35,5 ($DE = 8,24$) pel centre ordinari amb aules d'educació especial. Els resultats indiquen que, en general, els docents tenen unes percepcions i actituds correctes cap a la inclusió, tot i que els docents dels centres ordinaris amb aules d'educació especial mostren puntuacions inferiors (veure Figura 7).

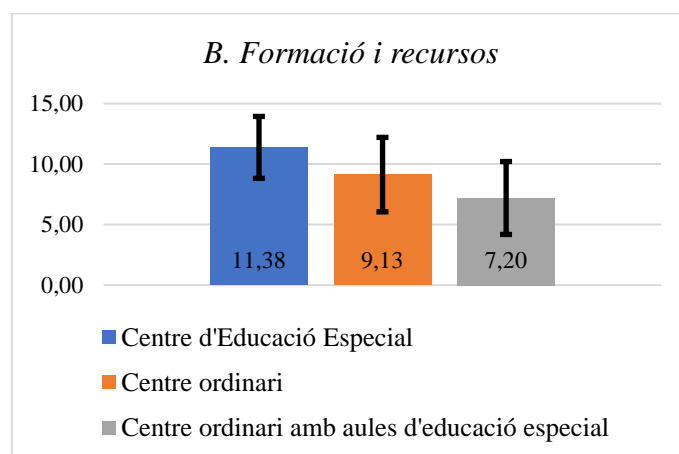
Figura 7. Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió. Total escala. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Si s'analitzen els totals de cada un dels factors de l'escala, la puntuació total mitja pel factor a. Bases a la inclusió (veure Figura 7.2) va ser de 23,71 ($DE = 6,03$) pel centre d'educació especial, 26,79 ($DE = 2,91$) pel centre ordinari i 22,6 ($DE = 5,89$) pel centre d'ordinari amb aules d'educació especial, sent el valor 18 la puntuació central de l'escala, es demostra que existeix una actitud positiva cap als principis de la inclusió.

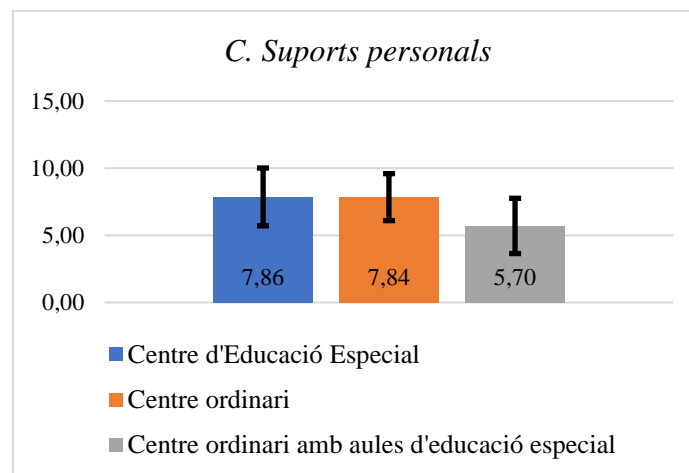
Figura 7.1. Factor *a. Bases a la inclusió*. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

En canvi, tenint en compte que el valor de la puntuació mitjana del factor *b. Formació i recursos* (veure Figura 7.2) és 9, s'observa que els professionals dels centres d'ordinaris amb aules d'educació especial consideren que no tenen suficient formació ni recursos per fer front a les necessitats dels alumnes amb NEE, ja que la seva puntuació és 7.2 ($DE = 3.01$) per tant, està per davall de la mitja. Així i tot, els docents dels centres d'educació especial amb 11.38 ($DE = 2.56$) i, en menor mesura, els centres ordinaris amb una puntuació de 9.13 ($DE = 3.08$) sí que consideren que tenen la formació i els recursos adequats per fer front a les característiques dels alumnes.

Figura 7.2. Factor *b. Formació i recursos*. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Finalment, si ens centrem amb el factor c. Suports personals (veure Figura 7.3) passa el mateix que l'anterior, el centre ordinari amb aules d'educació especial està per davall de la mitja, sent la seva puntuació 5.7 ($DT = 2'06$), on la puntuació central és d'un valor de 6. No obstant això, els professionals dels centres d'educació especial, juntament amb els dels centres ordinaris, sí que valoren que tenen suficients suports personals, sent la seva puntuació 7.86 ($DE = 2.15$) i 7.84 ($DE = 1.75$) respectivament.

Figura 7.3. Factor c. Suports personals. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Si s'endinsa a analitzar cada un dels ítems de manera individual, es mostra que l'ítem del factor a. Bases a la inclusió amb un major grau d'acord entre els tres tipus de centres és el 2 ("L'educació inclusiva afavoreix el desenvolupament d'actituds tolerants i respectuoses en els infants respecte a les diferències."), sent la seva puntuació mitja 3.95 ($DE = 1.18$). En relació amb el factor b. Formació i recursos es demostra que tant els centres ordinaris com els centres d'educació especial coincideixen amb els ítems de menor i major acord, sent aquests els ítems 7 i 8, la seva puntuació mitjana és 3.15 ($DE = 1.14$) i 3.03 ($DE = 1.31$), respectivament. En canvi, els centres d'educació especial mostren que l'ítem 8 és el de major grau d'acord, sent la seva puntuació de 3.86 ($DE = 1.06$) i el 9 el de menor grau, 3.71 ($DE = 1.23$). Finalment, pel que fa al factor c. Suports personals tots els centres coincideixen que tenen majors ajudes per part dels equips psicopedagògics que per part dels docents PT.

Aquest qüestionari permet observar que els docents, en línies generals, tenen unes percepcions i actituds positives cap a la inclusió d'alumnes amb NEE tant dins els centres ordinaris com dins centres d'educació especial, així i tot, si s'analitzen cada un dels ítems, es troben barreres per establir la inclusió al cent per cent, com per exemple la falta de temps, formació o suports. La inclusió es converteix, en certa manera, en un concepte teòric, quedant enrere el desenvolupament a la pràctica.

Taula 11. *Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió*

	Centre d'educació especial		Centre ordinari		Centre ordinari amb aules d'educació especial	
	<i>M</i>	<i>DE</i>	<i>M</i>	<i>DE</i>	<i>M</i>	<i>DE</i>
A. BASES A LA INCLUSIÓ						
1. Separar els infants amb NEE de la resta dels seus companys és injust.	3.76	1.18	4.15	1.15	3.6	1.26
2. L'educació inclusiva afavoreix el desenvolupament d'actituds tolerants i respectuoses en els infants respecte a les diferències.	4.33	0.97	4.71	0.52	4.6	0.52
3. Tots els alumnes, inclòs aquells amb discapacitats de grau moderat i sever, poden aprendre en un entorn normalitzat.	3.33	1.49	4.10	0.83	3.9	1.45
4. L'educació inclusiva també és possible a l'educació secundària.	4.10	1.00	4.47	0.60	3.3	1.49
5. La inclusió té més avantatges que inconvenients.	4.00	1.26	4.65	0.53	3.5	1.27
6. Som partidari de l'educació inclusiva.	4.19	1.12	4.68	0.57	3.7	1.06
Total	23.71	6.03	26.79	2.91	22.6	5.89
B. FORMACIÓ I RECURSOS						
7. Tinc la formació suficient per a ensenyar a tots els alumnes, inclòs aquells amb NEE.	3.81	0.87	3.26	1.16	2.7	1.25
8. Tinc temps suficient per a atendre als infants NEE de dins la meua aula.	3.86	1.06	2.82	1.25	2.1	1.10
9. Tinc suficients materials per a respondre a les necessitats dels infants.	3.71	1.23	3.05	1.21	2.4	1.07
Total	11.38	2.56	9.13	3.08	7.2	3.01

C.SUPORTS PERSONALS

10. Tinc ajuda suficient del docent de PT del centre.

3.90 1.14 3.79 1.07 2.7 1.25

11. Tinc ajuda suficient de l'equip psicopedagògic.

3.95 1.07 4.05 0.90 3 1.05

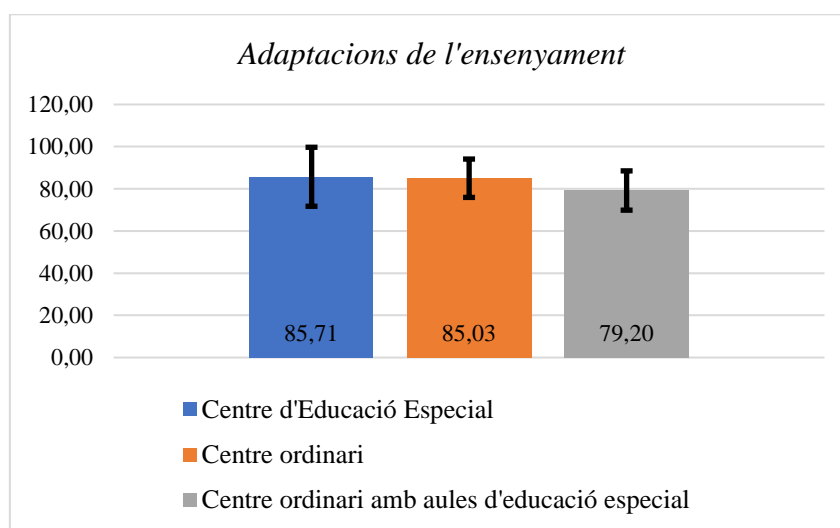
Total 7.86 2.15 7.84 1.75 5.7 2.06

TOTAL ESCALA 42.95 8.97 43.76 6.27 35.5 8.24

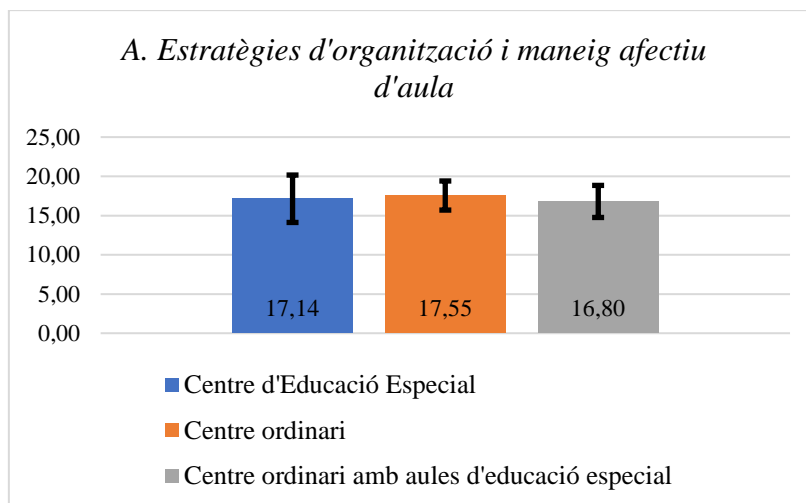
3.4.2. Adaptacions de l'ensenyament (veure Taula 12)

Les puntuacions totals de l'escala podien oscil·lar entre els 21 i 105 punts. Tenint en compte que el valor 63 és la puntuació del centre de l'escala, la puntuació total mitja de tots els participants va ser de 85.71 ($DE = 13.99$) pel centre d'educació especial, 85.02 ($DE = 9.10$) pel centre ordinari i 79.2 ($DE = 9.32$) pel centre ordinari amb aules d'educació especial. Aquests resultats indiquen que, en general, els professionals fan ús d'estratègies i pràctiques educatives inclusives (veure Figura 8).

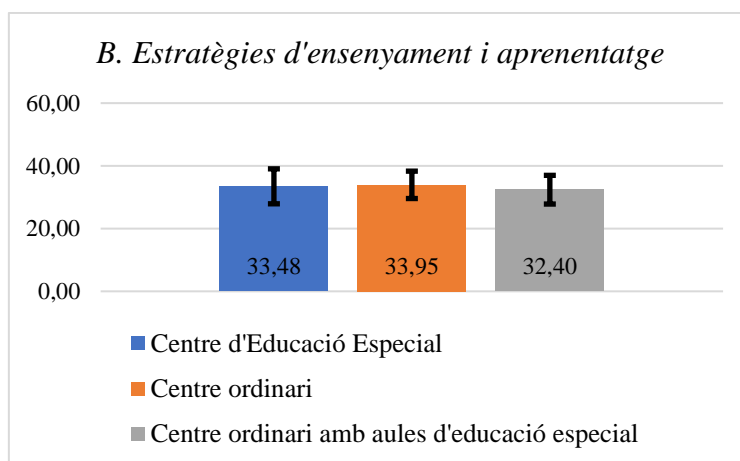
Figura 8. Adaptacions de l'ensenyament. Total escala. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Si s'analitzen els totals de cada un dels factors de l'escala, la puntuació total mitja pel factor a. Estratègies d'organització i maneig afectiu de l'aula (veure Figura 8.1) va ser de 17.14 ($DE = 3.02$) pel centre d'educació especial, 17.55 ($DE = 1.86$) pel centre ordinari i 16.8 ($DE = 2.04$) pel centre d'ordinari amb aules d'educació especial, sent el valor 12 la puntuació central, els docents consideren que utilitzen estratègies generals per organitzar l'aula.

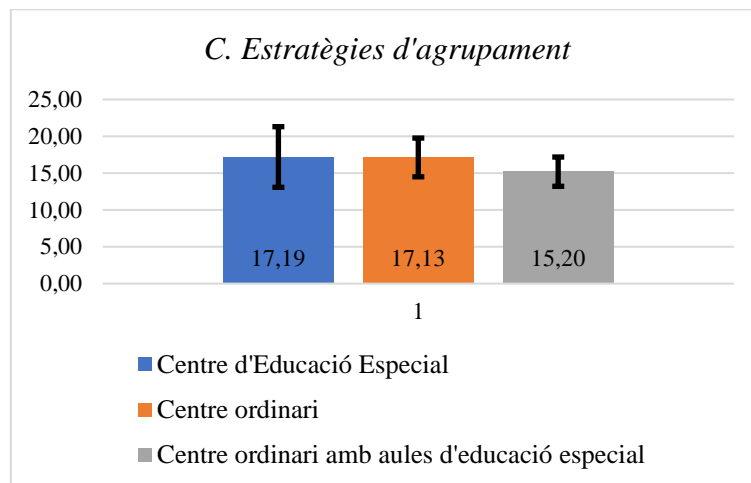
Figura 8.1. Factor *a. Estratègies d'organització i maneig afectiu d'aula*. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Pel que fa al factor *b. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges* (veure Figura 8.2) s'observa que les puntuacions també estan per damunt de la mitjana, sent 24. Pels centres d'educació especial la puntuació és de 33,48 ($DE = 5,57$), pels centres ordinaris és de 33,95 ($DE = 4,36$) i pels centres ordinaris amb aules d'educació especial és de 32,4 ($DE = 4,58$). És a dir, tots els professionals dels diferents tipus de centres consideren que utilitzen les estratègies adequades per a ensenyar i avaluar als alumnes.

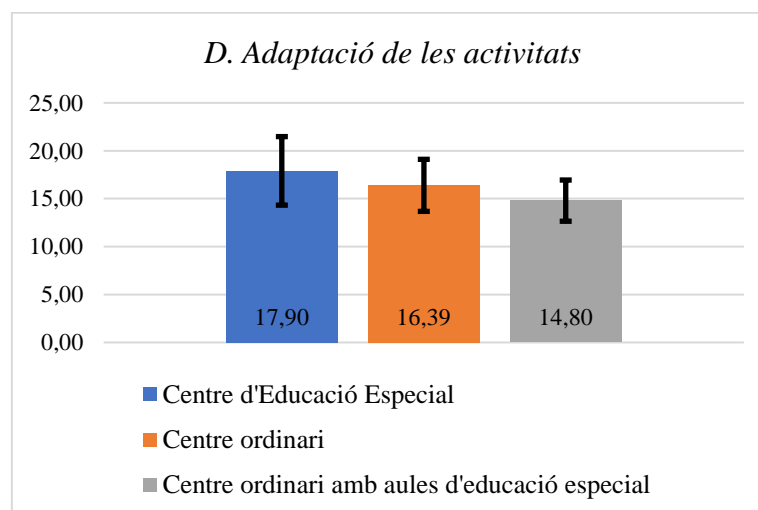
Figura 8.2. Factor *b. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges*. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

El factor c. Estratègies d'agrupament (veure 8.3) també presenta totes les puntuacions per sobre de la mitja, encara que els centres ordinaris amb aules d'educació especial, amb la puntuació de 15.2 ($DE = 1.99$) són els que estan més a prop del valor central, és a dir, que utilitzen poques estratègies d'agrupament.

Figura 8.3. Factor c. Estratègies d'agrupament. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Finalment, amb el factor d. Adaptació de les activitats (veure Figura 8.4), s'observa que tots els centres en major o menor mesura, adapten les activitats a la diversitat de l'aula; sent els centres d'educació especial els que tenen la puntuació mitjana més alta, amb 17.90 ($DE = 3.58$).

Figura 8.4. Factor d. Adaptació de les activitats. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Si s'observen les puntuacions de cada uns dels ítems de manera individual, es mostra que l'ítem 3 del factor a. Estratègies d'organització i maneig d'aula en tots els tipus de centre coincideix amb l'ítem de major grau d'acord. Amb el factor b. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges es mostren coincidències amb l'ítem 10 als centres ordinaris i amb l'ítem 12 als centres d'educació especial i centres ordinaris. En canvi, coincideixen plenament que l'ítem amb menor grau d'acord és el 8 (“Ensenyo als infants estratègies de memorització.”).

Pel que fa al factor c. Estratègies d'agrupament es mostra que cap mena de centre coincideix amb els mateixos ítems. Finalment, el factor d. Adaptació de les activitats coincideixen amb l'ítem 20 com a l'ítem amb menor grau d'acord.

En general, l'escala d'*Adaptacions de l'ensenyament* suggereix que els professionals de l'educació consideren que utilitzen estratègies comunes per dur a terme les pràctiques inclusives, ja que totes les puntuacions mitjanes superen el valor central de l'escala. Encara que si es centra l'atenció amb aspectes més concrets, es pot observar que n'hi ha que es duen a terme menys freqüentment, com per exemple estratègies d'agrupament en el cas dels centres d'educació especial.

Taula 12. *Adaptacions de l'ensenyament*

	Centre d'educació especial		Centre ordinari		Centre ordinari amb aules d'educació especial	
	<i>M</i>	<i>DE</i>	<i>M</i>	<i>DE</i>	<i>M</i>	<i>DE</i>
A. ESTRATÈGIES D'ORGANITZACIÓ I MANEIG EFECTIU D'AULA						
1. Estrableixo normes, rutines i regles.	4.28	1.06	4.52	0.60	4.4	0.66
2. Ensenyo al grup-classe com un tot.	3.52	1.44	3.95	1.04	3.2	1.17
3. A l'hora de programar tinc en compte les necessitats del grup i dels alumnes.	4.67	0.97	4.58	0.60	4.6	0.66
4. Dedico temps per tornar a ensenyar determinats conceptes i/o procediments.	4.67	0.97	4.5	0.60	4.3	0.49
Total	17.14	3.02	17.55	1.86	16.8	2.04
B. ESTRATÈGIES D'ENSENYAMENT I AVALUACIÓ DELS APRENENTATGES						
5. Explico i demostro als meus alumnes com han d'estudiar/aprendre.	3.90	1.34	4.10	0.76	4.3	0.78
6. Utilitzo estratègies diverses per a atreure l'atenció de tots els infants.	4.67	0.97	4.47	0.73	4.3	0.64
7. Motivo als infants.	4.62	0.92	4.47	0.65	4.4	0.66
8. Ensenyo als infants estratègies de memorització.	2.42	1.08	3.13	0.96	2.9	0.94
9. Verifico el domini dels conceptes i/o habilitats prèvies en els meus alumnes.	4.14	1.11	4.18	0.93	3.6	0.66
10. Duc a terme un registre i un control del seu progrés.	4.47	1.03	4.55	0.69	4.4	0.66
11. Tinc en compte els resultats de l'avaluació per a programar els continguts i activitats següents.	4.57	0.98	4.5	0.65	4	0.89
12. Comprovo que els objectius tenen el nivell de dificultat adequat.	4.67	0.91	4.52	0.65	4.5	0.50
Total	33.48	5.57	33.95	4.36	32.4	4.58
C. ESTRATÈGIES D'AGRUPAMENT						
13. Ensenyo de forma individual, en determinats moments, a alguns alumnes.	4	1.30	3.87	1.04	4.1	0.54
14. Agrupo als meus alumnes en petits grups (homogenis i heterogenis) dins de l'aula per a determinades activitats.	3.86	1.31	4.23	0.82	4.5	0.67
15. Agrupo només a alguns alumnes de l'aula en parelles.	2.43	1.21	1.76	1	1.4	0.80
16. Agrupo tots els alumnes de l'aula en parelles.	2.43	1.44	2.68	1.42	1.7	1.00
17. reajusto l'espai físic de l'aula en funció de les activitats a realitzar.	4.43	1.08	4.58	0.79	3.5	0.81
Total	17.19	4.12	17.13	2.63	15.2	1.99
D. ADAPTACIÓ DE LES ACTIVITATS						
18. Descomponc les activitats en seqüències simples.	4.48	0.98	4.10	0.80	4.10	0.80
19. Proposa activitats de diversos nivells d'exigència.	4.61	0.92	4.13	0.93	4.13	0.93

20. Preparo activitats diverses per a dur a terme de forma simultània.	4.33	0.97	4	1.04	4	1.04
21. Disseny i preparo materials alternatius,	4.48	0.98	4.15	0.79	4.16	0.79
Total	17.90	3.58	16.40	2.72	14.8	2.15
TOTAL ESCALA	85.71	13.99	85.02	9.10	79.2	9.32

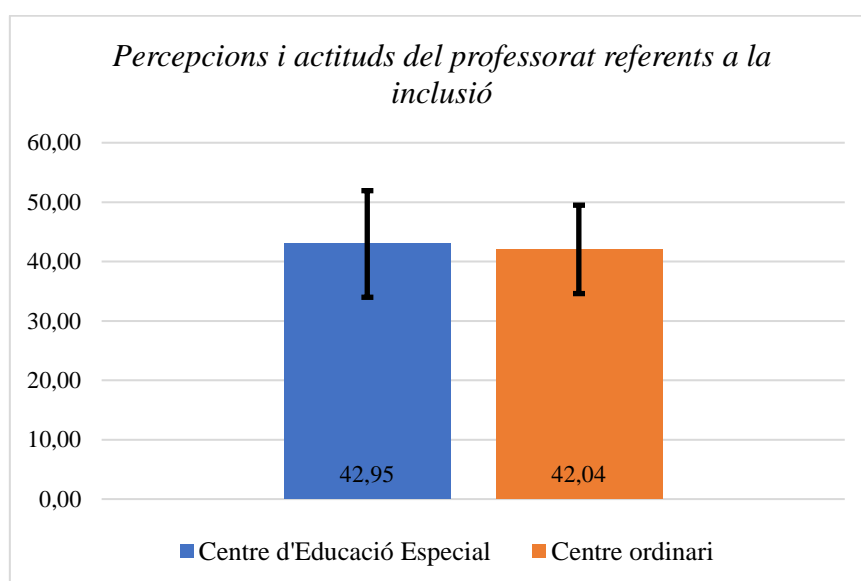
3.5. Anàlisi comparatiu centre ordinari vs. centre d'educació especial

La mostra total dels participants estava formada per 69 professionals, dels quals hi havia 48 que treballen a centres ordinaris i 21 que treballen a centres d'educació especial.

Després d'analitzar els resultats obtinguts amb cada un dels tipus de centre, es farà una anàlisi comparativa de les mostres recollides agrupant els dos tipus de centres ordinaris, en comparació, als centres d'educació especial.

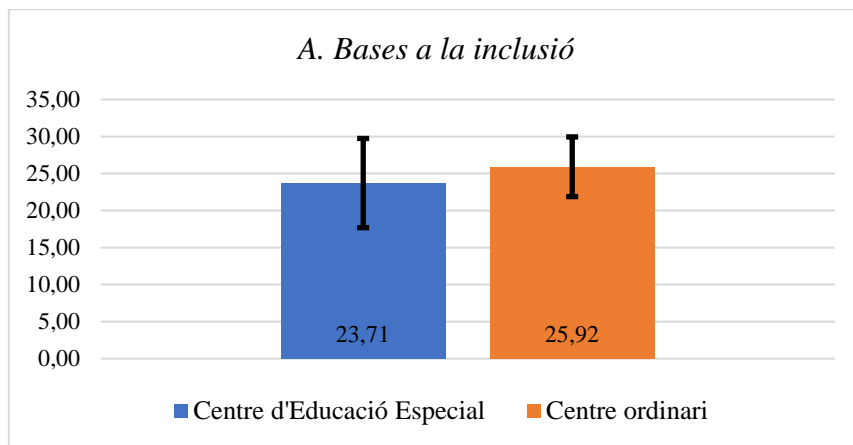
3.5.1. Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió (veure taula 13)

Les puntuacions totals de l'escala podien oscil·lar entre els 11 i 55 punts. Tenint en compte que el valor 33 és la puntuació del centre de l'escala, la puntuació total mitjana de tots els participants va ser, com ja s'ha vist anteriorment, de 42.95 ($DE = 8.97$) pel centre d'educació especial i de 42.04 ($DE = 7.44$) pel centre ordinari. Els resultats indiquen que, en general, els docents demostren tenir unes percepcions i actituds adients cap a la inclusió (veure Figura 9).

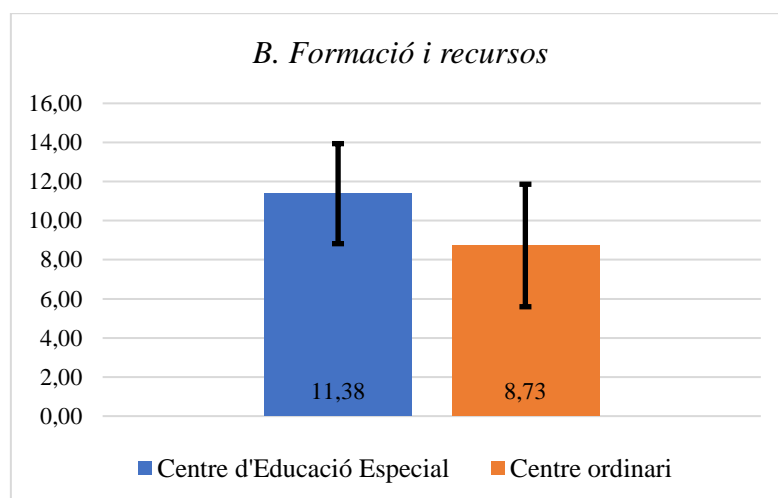
Figura 9. Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió. Total escala. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Si s'analitzen els totals de cada un dels factors de l'escala, la puntuació total mitja pel factor a. Bases a la inclusió (veure Figura 9.1) va ser de 23.71 ($DE = 6.03$) pel centre d'educació especial, i de 25.92 ($DE = 4.03$) pel centre d'ordinari, sent el valor 18 la puntuació central de l'escala, els docents demostren que tenen una actitud positiva cap als principis de la inclusió.

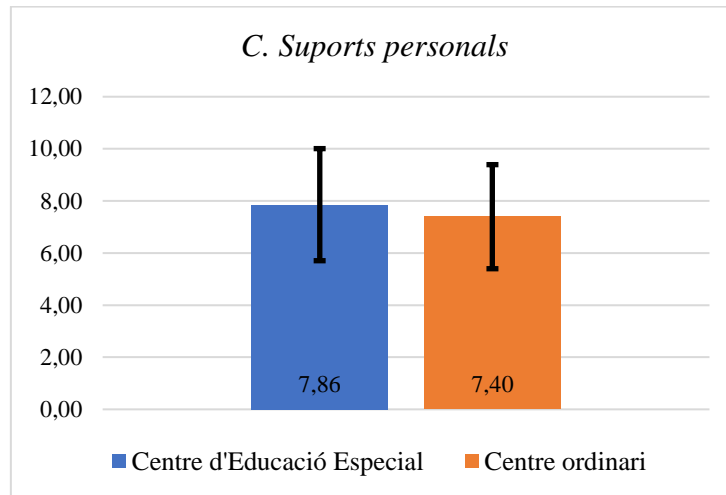
Figura 9.1. Factor a. Bases a la inclusió. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

En canvi, tenint en compte que el valor de la puntuació mitjana del factor b. Formació i recursos (veure Figura 9.2) és 9, s'observa que els professionals dels centres d'ordinaris consideren que no tenen suficient formació ni recursos per fer front a les necessitats dels alumnes amb NEE, ja que la seva puntuació és de 8.73 ($DE = 3.13$) per tant, està per davall de la mitja. En canvi, els docents dels centres d'educació especial sí que demostren tenir suficient formació i recursos, sent la seva puntuació d'11.38 ($DE = 2.56$).

Figura 9.2. Factor b. Formació i recursos. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Finalment, si ens centrem amb el factor c. Suports personals (veure 9.3), el centre ordinari presenta una puntuació de 7.40 ($DE = 2$), sent la puntuació central 6. Els centres d'educació especial també superen la mitja, sent la seva puntuació 7.85 ($DE = 2.15$), ambdós centres superen amb molt poca puntuació la mitja, cosa que demostra que els docents consideren que els suports personals són escassos.

Figura 9.3. Factor c. Suports personals. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Si s'endinsa a analitzar cada un dels ítems de manera individual, es mostra que l'ítem del factor a. Bases a la inclusió amb un major grau d'acord entre els tres tipus de centres és el 2 ("L'educació inclusiva afavoreix el desenvolupament d'actituds tolerants i respectuoses en els infants respecte a les diferències."), sent la seva puntuació mitjana és de 4.58 ($DE = 0.69$).

En relació amb el factor b. Formació i recursos es demostra que els docents dels centres ordinaris consideren que estan suficientment formats, sent l'ítem 7 el de major grau d'acord, la seva puntuació és 3.15 ($DE = 1.18$). En canvi, els centres d'educació especial mostren que l'ítem 8 és el de major grau d'acord, sent la seva puntuació de 3.86 ($DE = 1.06$). Així i tot, ambdós centres demostren coincidir amb que no tenen suficients recursos per a respondre les necessitats dels infants amb NEE, sent l'ítem 9 el de menor grau d'acord, la seva puntuació mitjana és 3.16 ($DE = 1.26$). Finalment, pel que fa al factor c. Suports personals tots els centres coincideixen que tenen majors ajudes per part dels equips psicopedagògics que per part dels docents PT.

Aquests resultats demostren que els docents, en grans trets, tenen unes percepcions i actituds positives cap a la inclusió d'alumnes amb NEE, sigui d'un centre ordinari o d'un centre d'educació especial. No obstant això, si s'analitzen cada un dels ítems, es manifesta que existeixen barreres per establir la inclusió en tots els seus àmbits, a causa de falta de temps, formació o suports.

Taula 13. *Percepcions i actituds del professorat referent a la inclusió.*

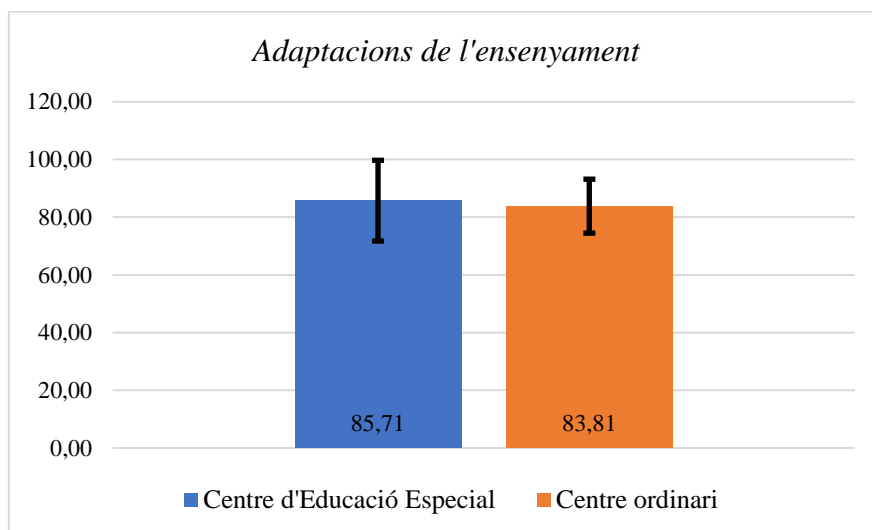
	Centre d'educació especial		Centre ordinari	
	<i>M</i>	<i>DE</i>	<i>M</i>	<i>DE</i>
A. BASES A LA INCLUSIÓ				
1. Separar els infants amb NEE de la resta dels seus companys és injust.	3.76	1.18	4.04	1.18
2. L'educació inclusiva afavoreix el desenvolupament d'actituds tolerants i respectuoses en els infants respecte a les diferències.	4.33	0.97	4.69	0.51
3. Tots els alumnes, inclòs aquells amb discapacitats de grau moderat i sever, poden aprendre en un entorn normalitzat.	3.33	1.49	4.06	0.98
4. L'educació inclusiva també és possible a l'educació secundària.	4.10	1	4.23	0.97
5. La inclusió té més avantatges que inconvenients.	4	1.26	4.42	0.87
6. Som partidari de l'educació inclusiva.	4.19	1.12	4.48	0.80
Total	23.71	6.03	25.92	4.03
B. FORMACIÓ I RECURSOS				
7. Tinc la formació suficient per a ensenyar a tots els alumnes, inclòs aquells amb NEE.	3.81	0.87	3.15	1.18
8. Tinc temps suficient per a atendre als infants NEE de dins la meua aula.	3.86	1.06	2.67	1.24
9. Tinc suficients materials per a respondre a les necessitats dels infants.	3.71	1.23	2.92	1.20
Total	11.38	2.56	8.73	3.13

C.SUPORTS PERSONALS

10. Tinc ajuda suficient del docent de PT del centre.	3.90	1.14	3.56	1.18
11. Tinc ajuda suficient de l'equip psicopedagògic.	3.95	1.07	3.83	1.02
Total	7.86	2.15	7.40	2
TOTAL ESCALA	42.95	8.97	42.04	7.44

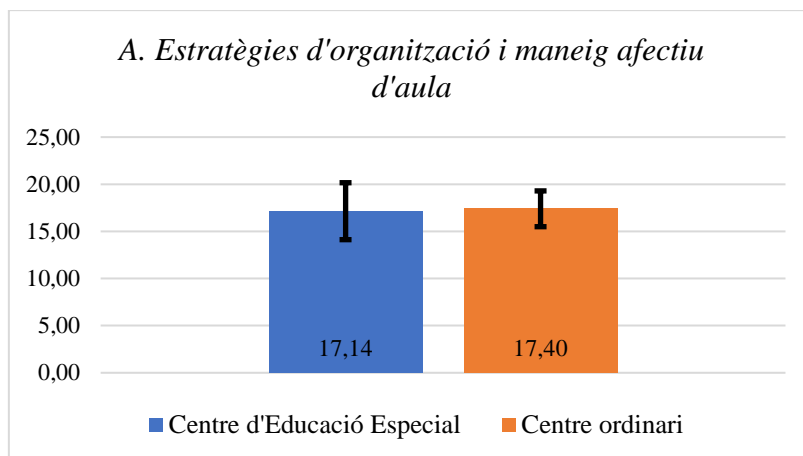
3.5.2. *Adaptacions de l'ensenyament* (veure Taula 14)

Les puntuacions totals de l'escala podien oscil·lar entre els 21 i 105 punts. Tenint en compte que el valor 63 és la puntuació del centre de l'escala, la puntuació total mitja de tots els participants va ser de 85.71 ($DE = 13.99$) pel centre d'educació especial, i 83.81 ($DE = 9.35$) pel centre ordinari. Aquests resultats indiquen que, en general, els professionals fan ús d'estratègies i pràctiques educatives inclusives (veure Figura 10).

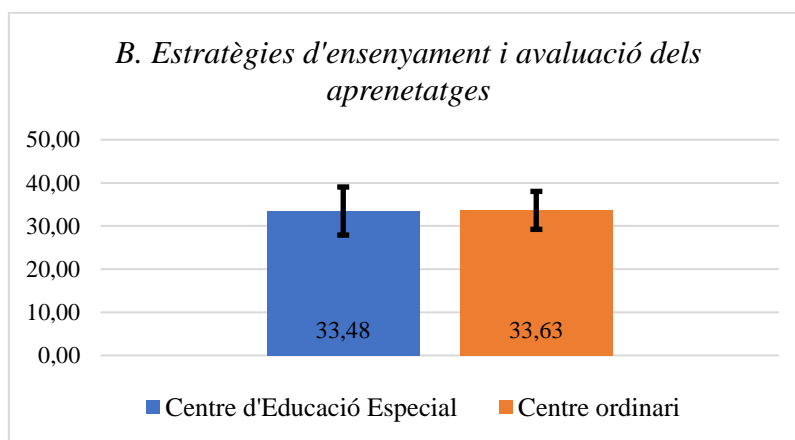
Figura 10. *Adaptacions de l'ensenyament*. Total escala. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Si s'analitzen els totals de cada un dels factors de l'escala, la puntuació total mitja pel factor a. Estratègies d'organització i maneig afectiu de l'aula (veure Figura 10.1) va ser de 17.14 ($DE = 3.02$) pel centre d'educació especial i 17.39 ($DE = 1.90$) pel centre ordinari sent el valor 12 la puntuació central, els docents consideren que utilitzen estratègies generals per organitzar l'aula.

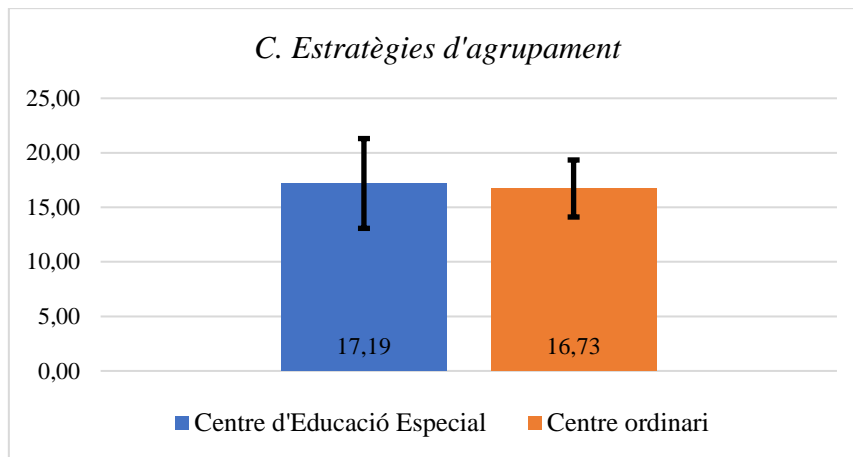
Figura 10.1. Factor a. Estratègies d'organització i maneig afectiu d'aula. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Pel que fa al factor b. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges (veure Figura 10.2) s'observa que les puntuacions també estan per damunt de la mitjana, sent 24. Pels centres d'educació especial la puntuació és de 33.48 ($DE = 5.57$) i pels centres ordinaris és de 33.63 ($DE = 4.40$). S'observa que els professionals d'ambdós tipus de centres consideren que utilitzen les estratègies adequades per a ensenyar i avaluar als alumnes.

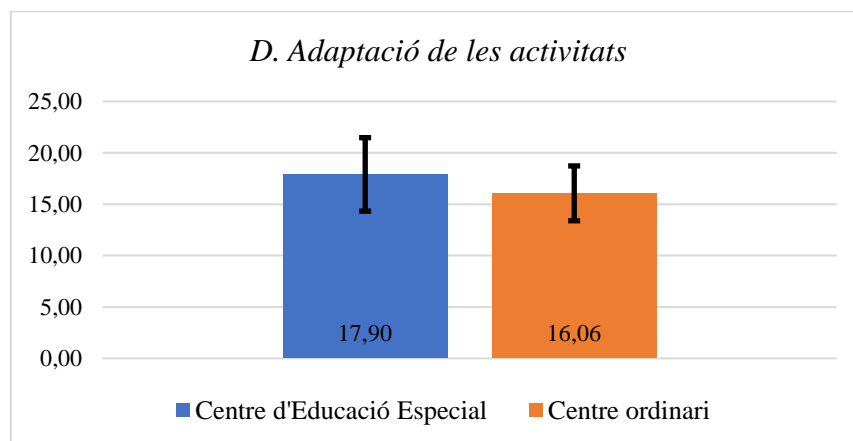
Figura 10.2. Factor b. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

El factor c. Estratègies d'agrupament (veure Figura 10.3) també demostra totes les puntuacions per sobre de la mitja, pels centres ordinaris la seva puntuació és de 16.73 ($DE = 2.62$) i pels centres d'educació especial és de 17.19 ($DE = 4.12$). Així, els resultats suggereixen que els docents utilitzen estratègies d'agrupament que afavoreixen la inclusió.

Figura 10.3. Factor c. Estratègies d'agrupament. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Finalment, amb el factor d. Adaptació de les activitats (veure Figura 10.4), s'observa que els centres en major o menor mesura, adapten les activitats a la diversitat de l'aula; sent els centres d'educació especial els que tenen la puntuació mitjana més alta, amb 17.90 ($DE = 3.58$).

Figura 10.4. Factor d. Adaptació de les activitats. Les barres representen la mitjana i les barres d'error, la desviació estàndard.

Si s'observen les puntuacions de cada uns dels ítems de manera individual, es mostra que l'ítem 3 del factor a. Estratègies d'organització i maneig d'aula en els tipus de centre analitzats coincideix com l'ítem de major grau d'acord, sent la seva puntuació mitja 4.61 ($DE = 0.73$). Amb el factor b. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges es mostren controvèrsies entre ítems, ja que pels centres d'educació especial els ítems amb un major grau d'acord són els 6 i 7, en canvi, pel que fa als centres ordinaris són el 20 i el 12. En canvi, coincideixen plenament que l'ítem amb menor grau d'acord és el 8 ("Ensenyo als infants estratègies de memorització."), sent la seva puntuació mitja 2.88 ($DE = 1.04$)

Pel que fa al factor *c. Estratègies d'agrupament* es mostra que ambdós tipus de centre coincideixen que l'ítem de major grau d'acord és el 17 ("Reajusto l'espai físic de l'aula en funció de les activitats a realitzar"), sent la seva puntuació mitja 4.38 ($DE = 0.96$). Finalment, el factor *d. Adaptació de les activitats* coincideixen amb l'ítem 20 com a l'ítem amb menor grau d'acord.

Aquests resultats de l'escala d'*Adaptacions de l'ensenyament* demostren que els professionals de l'educació, tant de centres ordinaris com de centres d'educació especial, consideren que posen en pràctica estratègies comunes per a desenvolupar pràctiques inclusives. Totes les puntuacions superen el valor central de l'escala. Encara que si fixem l'atenció amb aspectes més concrets, es pot observar que es duen a terme menys freqüentment, com per exemple estratègies d'agrupament en el cas dels centres ordinaris.

Taula 14. *Adaptacions de l'ensenyament*

	Centre d'educació especial		Centre ordinari	
	<i>M</i>	<i>DE</i>	<i>M</i>	<i>DE</i>
A. ESTRATÈGIES D'ORGANITZACIÓ I MANEIG EFECTIU D'AULA				
1. Estableixo normes, rutines i regles.	4.28	1.06	4.50	0.62
2. Ensenyo al grup-classe com un tot.	3.52	1.44	3.79	1.11
3. A l'hora de programar tinc en compte les necessitats del grup i dels alumnes.	4.67	0.97	4.58	0.61
4. Dedico temps per tornar a ensenyar determinats conceptes i/o procediments.	4.67	0.97	4.52	0.58
Total	17.14	3.02	17.40	1.90
B. ESTRATÈGIES D'ENSENYAMENT I AVALUACIÓ DELS APRESENTATGES				
5. Explico i demostro als meus alumnes com han d'estudiar/aprendre.	3.90	1.34	4.15	0.77
6. Utilitzo estratègies diverses per a atreure l'atenció de tots els infants.	4.67	0.97	4.44	0.71
7. Motivo als infants.	4.62	0.92	4.46	0.65
8. Ensenyo als infants estratègies de memorització.	2.42	1.08	3.08	0.96
9. Verifico el domini dels conceptes i/o habilitats prèvies en els meus alumnes.	4.14	1.11	4.06	0.91
10. Duc a terme un registre i un control del seu progrés.	4.47	1.03	4.52	0.68
11. Tinc en compte els resultats de l'avaluació per a programar els continguts i activitats següents.	4.57	0.98	4.40	0.74
12. Comprovo que els objectius tenen el nivell de dificultat adequat.	4.67	0.91	4.52	0.62
Total	33.48	5.57	33.63	4.40

C. ESTRATÈGIES D'AGRUPAMENT

13. Ensenyo de forma individual, en determinats moments, a alguns alumnes.	4	1.30	3.92	0.96
14. Agrupo als meus alumnes en petits grups (homogenis i heterogenis) dins de l'aula per a determinades activitats.	3.86	1.31	4.29	0.80
15. Agrupo només a alguns alumnes de l'aula en parelles.	2.43	1.21	1.69	0.97
16. Agrupo tots els alumnes de l'aula en parelles.	2.43	1.44	2.48	1.40
17. Reajusto l'espai físic de l'aula en funció de les activitats a realitzar.	4.43	1.08	4.35	0.91
Total	17.19	4.12	16.73	2.62

D. ADAPTACIÓ DE LES ACTIVITATS

18. Descomponc les activitats en seqüències simples.	4.48	0.98	4.02	0.79
19. Proposa activitats de diversos nivells d'exigència.	4.61	0.92	4.10	0.88
20. Preparo activitats diverses per a dur a terme de forma simultània.	4.33	0.97	3.88	1.02
21. Disseny i preparo materials alternatius,	4.48	0.98	4.06	0.84
Total	17.90	3.58	16.06	2.67

TOTAL ESCALA	85.71	13.99	83.81	9.35
---------------------	--------------	--------------	--------------	-------------

4. DISCUSSIÓ

Els professionals de l'educació són un dels pilars bàsics per afrontar el nou paradigma vigent en el segle XXI: l'educació inclusiva. Es tracta d'una educació que, com ja definia la UNESCO (1994), tracta d'educar tots els infants dins el sistema educatiu ordinari, independentment de les seves diferències o dificultats individuals i socials. Però, quin és el perquè que després d'aquests anys encara existeixin centres d'educació especial, en el qual els infants segueixen separats per les seves dificultats? És una qüestió difícil de respondre.

Els principals protagonistes d'establir aquest canvi de paradigma a les aules són els docents que hi treballen. Possiblement, aquesta inclusió no es duguí a terme correctament a causa de la falta de formació, temps o recursos que fa que no faciliten el desenvolupament adequat de la seva pràctica educativa.

A partir d'aquestes idees, el present estudi, mitjançant un qüestionari, va explorar les percepcions i les actituds del professorat de les Illes Balears cap a la inclusió, així com les estratègies educatives inclusives que desenvolupen per tal d'atendre a les necessitats educatives en l'àmbit d'aula, analitzant dos tipus de centres: centre d'educació especial i centre ordinari, sigui amb aules d'educació especial o sense.

Els professionals que han contestat el qüestionari de les *Percepcions i actituds del Professorat referent a la inclusió*, tant d'educació infantil, primària o secundària, sigui d'un centre ordinari o centre d'educació especial demostren estar a favor de la inclusió. Es mostren partidaris de l'educació inclusiva, encara que els docents dels centres ordinaris i dels centres d'educació especial consideren, amb una puntuació més alta que els dels centres ordinaris amb aules d'educació especial, que la inclusió té més avantatges que inconvenients. Així i tot, en general, tots demostren pensar que aquests tipus de pràctiques afavoreixen el desenvolupament d'actituds tolerants i respectuoses en els infants respecte a les diferències. La majoria dels docents manifesten que separar els nins i joves amb NEE de la resta dels seus companys és injust. A més, demostren tenir la formació suficient per fer front a les diferències dels alumnes, però al mateix temps s'observa que no tenen el temps ni els recursos, tant materials com personals, per dur a terme les pràctiques educatives inclusives, exceptuant, els centres d'educació especial que demostren tenir ajudes i suports encara que podrien tenir-ne més.

Aquests resultats segueixen la línia dels estudis anteriors d'Echeita et al. (2009) que indicava que encara falta molt per millorar el procés de l'educació inclusiva per tal de poder arribar a un major nombre d'alumnes i poder abastir totes les etapes educatives, és a dir, els professionals coneixen el concepte d'educació inclusiva i consideren que la seva pràctica resulta positiva pels alumnes, encara que mostren controvèrsies a l'hora de posar-ho en pràctica.

Pel que fa als resultats obtinguts amb el qüestionari *Adaptacions de l'ensenyament*, en general, tots els especialistes que han participat en l'estudi, demostren utilitzar estratègies educatives inclusives per a atendre a les necessitats educatives en l'àmbit d'aula. Tots els centres manifesten posar en pràctica estratègies d'organització del grup-classe, així com, adaptar les activitats a les necessitats dels seus alumnes. En canvi, els docents dels centres ordinaris manifesten utilitzar, en menor mesura, estratègies d'agrupament, cal destacar que sí que agrupen els alumnes en petits grups o canvien l'espai físic de l'aula però mostren fer-ho en menor mesura si es compara amb els centres d'educació especial. Les respostes obtingudes són contradictòries a les línies de l'estudi realitzat per Verdugo i Rodríguez (2008), el qual destacava la falta de coneixements i d'informació per part dels especialistes respecte al què implica el terme educació inclusiva, manifestava que els centres no tenen les infraestructures adequades per posar en pràctica estratègies inclusives. Per tant, l'estudi realitzat mostra resultats contraris, els docents, en general, indiquen que utilitzen estratègies per afrontar les petites diferències que poden trobar a la seva aula, especialment estratègies d'organització i d'adaptació de les activitats.

D'altra banda, si s'analitzen els resultats obtinguts, per part de les dues escales, es pot observar com els especialistes, habitualment, manifesten tenir la formació adequada per abastir aquestes necessitats, sigui d'estratègies o àmbits d'aula en general, però contràriament, demostren no tenir el temps ni els recursos suficients. Així, doncs, es demostra que la idea d'inclusió, avui en dia, encara és un concepte molt teòric, que els docents saben que construeix un procés d'aprenentatge positiu per a tots els alumnes, però per falta d'altres factors no s'aplica de manera adequada.

Recordant Biddle (2006) [citat per Chiner, 2011], queda demostrat que l'educació inclusiva als diferents centres investigats de les Illes Balears, encara és un factor canviant a l'educació d'avui; el poc ús que fan els docents de les adaptacions i les pràctiques inclusives està relacionat amb la falta de temps i de recursos. Els docents mostren, en general, però sobretot els dels centres ordinaris, tenir una percepció d'autoconfiança en si mateixos, és a dir, demostren que tenen la formació adequada però el temps i els recursos, donats, generalment, per l'Administració, no són els suficients per desenvolupar les pràctiques educatives inclusives correctament.

En conclusió, l'educació del segle XXI està sofrint un canvi de paradigma, es tracta d'una innovació que només es pot aconseguir respectant les percepcions i experiències que tenen els docents sobre la inclusió dels infants amb necessitats educatives especials als centres on treballen. A partir d'aquí els objectius de l'estudi eren:

1. Conèixer si l'educació inclusiva afavoreix el desenvolupament dels infants amb necessitats educatives especials.
2. Analitzar i valorar les experiències dels docents dins aquest tipus d'educació.
3. Comparar com docents de centres ordinaris i específics, entenen i veuen el marc de l'educació inclusiva.

S'han pogut assolir tots els objectius: els professionals demostren estar d'acord que l'educació inclusiva afavoreix el desenvolupament dels infants amb necessitats educatives especials, així com deia Ainscow i Booth (2002) amb la *Guia per a l'Educació Inclusiva*; s'ha pogut analitzar i valorar quines són les experiències dels docents dins aquest tipus d'educació, en el qual, queda demostrat que els professionals estan formats però a causa d'altres factors no ho poden dur a la pràctica; finalment, s'ha comparat la visió dels professionals de centres ordinaris i específics, arribant a resultats pràcticament iguals.

Així, amb el present estudi també, es confirmen les hipòtesis plantejades:

- A. L'educació inclusiva afavoreix el desenvolupament dels infants NEE,
- B. Els docents saben que l'educació inclusiva és el procés a seguir però a causa de la falta de recursos, adapten poc la seva ensenyança a aquells infants amb necessitats,
- C. L'educació inclusiva és un marc teòric que encara falta molt per dur-ho a la pràctica.

4.1.Limitacions de l'estudi

Els resultats obtinguts en el present estudi s'han obtingut d'una petita mostra de la població de professionals de centre d'educació infantil, primària i secundària de les Illes Balears, per tant, han de ser analitzats amb certa prudència. Tot i que, són una aproximació interessant a l'anàlisi de les actituds i condicions del professorat per dur a terme la inclusió i les accions dels docents dins les aules, existeixen una sèrie de factors que sempre s'han de tenir en compte per a una correcta interpretació.

En primer lloc, s'ha de tenir compte els problemes conceptuals que estableix el concepte "inclusió", és a dir, hi ha una gran diversitat de definicions que duen a entendre aquest concepte des de diferents punts de vista. Encara que moltes de les definicions tenen semblances, no s'ha de descartar que els participants al qüestionari hagin pogut interpretar la inclusió des de la seva experiència.

En segon lloc, els resultats obtinguts s'han extret d'una mostra de professionals de la província de les Illes Balears, per tant, aquests estan limitats per una regió geogràfica específica, és a dir, no presenten les percepcions i actituds dels docents d'altres regions. Així i tot, l'existència d'altres estudis permetrà conèixer si els resultats coincideixen i augmentar el nivell de credibilitat.

En tercer lloc, si es té en compte que el concepte d'inclusió és una idea molt teòrica i encara, malauradament, política, existeix la possibilitat que els participants hagin contestat des del punt de vista social, és a dir, el desitjable per la societat. L'ús de les autorespostes no garanteix que els participants hagin estat els més sincers possibles i hagin contestat les respostes vertaderament. Així, els investigats poden haver canviat les respostes per mostrar-se més favorables a la inclusió i la informació de les estratègies utilitzades potser no compleix amb allò que passa realment a l'aula; és a dir, els participats poden haver demostrat una gran autoconfiança en si mateixos.

Per acabar, cal destacar la participació voluntària dels docents, tot i que, els centres van ser escollits en consciència, els docents contestaven voluntàriament el qüestionari, per la qual cosa, la seva opinió potser distinta que la resta de docents que no van participar.

Tenint en compte totes aquestes consideracions, els resultats obtinguts amb aquest estudi són una aproximació sobre quines són les percepcions i actituds dels professionals referent a la inclusió, així com, les estratègies que hi desenvolupen, en funció de quin tipus de centre on estan treballant.

5. CONCLUSIÓ

La investigació desenvolupada durant aquest estudi ha tingut com a objectiu endinsar-se en les actituds i percepcions que tenen els professionals de l'educació de les Illes Balears cap a la inclusió. A més, s'han analitzat les estratègies que posen en pràctica per afavorir la inclusió dels alumnes amb NEE, sigui d'un centre ordinari o d'un centre d'educació especial.

L'educació inclusiva, així com demostren els resultats, continua sent un enfocament que s'ha de promoure més a les escoles, es tracta d'un concepte teòric que té valors positius tant per aquells alumnes amb NEE com la resta en general. Una bona part del professorat demostra la falta de temps i recursos, per la qual cosa, l'èxit futur d'aquestes pràctiques educatives inclusives fa pensar que dependran en gran part del nombre de recursos i suports que estiguin disponibles pels professionals de l'educació. Qualsevol infant mereix una educació de qualitat, en presència, participació i progrés.

6. REFERÈNCIES

- Ainscow, M., Booth, T. y Dyson, A. (2006). *Improving schools, developing inclusion* Londres: Routledge. (Accesible on line en: [https://elib.umkendari.ac.id/eb_el/%5BAinscow_Dyson_B%5D_Improving_Schools_Developing_In\(BookFi.org\).pdf](https://elib.umkendari.ac.id/eb_el/%5BAinscow_Dyson_B%5D_Improving_Schools_Developing_In(BookFi.org).pdf)).
- Álvarez, M., Castro, P., Campo-Mon, M.A. y Álvarez-Martino, E. (2005). Actitudes de los maestros ante las necesidades educativas específicas. *Psicothema*, 17 (4), 601-606.
- Biddle, S. (2006). Attitudes in education. Assessing how teachers' attitudes abouts inclusion on learning disabled students affects their use of accommodations. *The Science Teacher*, 73 (3), 52-56.
- Boom, T. y Ainscow, M. (1998). *From them to us. An international sitie of inclusion on education*. Londres, Routledge.
- Booth, T. y Ainscow, M. (2002). *Index for inclusion. Developing learning and participation in schools*. Bristol. CSIE (Centre for Studies on Inclusive Education).
- Duran, D., Echeita, G., Giné, C., Miquel, E. Ruiz, C. y Sandoval, M. (2005). Primeras experiencias de uso de la Guía para la evaluación y mejora de la educación inclusiva (Index for Inclusion) en el estado español. *Revista electrónica Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en Educación*, 3 (1), 464-467.
- Cardona, M.C. (1996). *Educación en la diversidad: Evaluación y perpectivas*. Alicante: Institut de Cultura Juan Gil-Albert.
- Cardona, M.C. (2000). *Escala de Adaptaciones de la Enseñanza. Forma General*. Alicante: Servicio de Publicaciones, Universidad de Alicante, España.
- Cardona, M.C., Gómez-Canet, P.F. y González-Sánchez, M.E. (2000). *Cuestionario de Percepciones del Profesor acerca de una Pedagogía Inclusiva*. Documento no publicado, Universidad de Alicante, España.
- CHINER, E. (2011). *Las percepciones y actitudes del profesorado hacia la inclusión del alumnado con necesidades educativas especiales como indicadores del uso de prácticas educativas inclusivas en el aula* (Tesis doctoral). Universidad de Alicante, España.
- Echeita, G. (2006). *Educación para la inclusión o educación sin exclusiones*. Madrid: Narcea.
- Echeita, G. y Sandoval, M. (2002). Educación inclusiva o educación sin exclusiones. *Revista de Educación*, 327) 31-48.
- Echeita, G. y Verdugo, M.A. (2004). Diez años después de la Declaración de Salamanca sobre Necesidades Educativas Especiales en España. Entre la retórica esperanzadora y las resistencias al cambio. En G. Echeita y M.A. Verdugo (Eds.), *La Declaración de Salamanca sobre Necesidades Educativas Especiales 10 años después. Valoración y Prospectiva* (pp. 209-216). Salamanca: INICO, Universidad de Salamanca.
- Echeita, G y Jiménez, D. (2007). Un estudio de casos sobre la situación académica, emocional y social de alumnos con n.e.e. asociadas a discapacidad intelectual en IES de la Comunidad de Madrid. *Siglo Cero. Revista Española sobre Discapacidad Intelectual*, 38 (2), 17-43.
- Echeita, G y Ainscow, M. (2011). La educación inclusiva como derecho. Marco de referencia y pasutas de acción para el desarrollo de una revolución pendiente. *Tejuelo*, 12, 26-46.

Echeita, G., Simón, C., Verdugo, M.A., Sandoval, M., López, M. Calvo, I y González-Gil, F. (2009) Paradojas y dilemas en el proceso de inclusión educativa en España. *Revista de Educación*, 349, 153-178.

LGE (1970). Ley 15/1970, de 4 de agosto, General de Educación y Financiamiento de la Reforma Educativa. *Boletín Oficial del Estado*, 06/08/1970.

LISMI (1982). Ley 13/1982, de 7 de abril, de Integración Social de los Minusválidos. *Boletín Oficial del Estado*, 20/04/1982.

LOCE (2002). Ley Orgánica 10/2002, de 23 de diciembre, de Calidad de la Educación. *Boletín Oficial del Estado*, 24/12/2002.

LOE (2006). Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación. *Boletín Oficial del Estado*, 04/05/2006.

LOGSE (1990). Ley Orgánica 1/1990, de 3 de octubre, de Ordenación General del Sistema Educativo, *Boletín Oficial del Estado*, 04/10/1990.

Parrilla, A (2002). Acerca del origen y sentido de la educación inclusiva. *Revista de Educación*, 327, 11-29.

UNESCO (1988). Informe final. Educación Especial. París, Francia.

UNESCO (1994). *Informe Final. Conferencia mundial sobre necesidades educativas especiales acceso y calidad*. Madrid: UNESCO/Ministerio de Educación y Ciencia.

UNESCO (2005): *Guidelines for inclusión: Ensuring Access to Education for All*. París: UNESCO (Accesible on line en: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000140224>).

Valenzuela, B. A.; Guillén, M.; Campa, R. (2014). Recursos para la inclusión educativa en el contexto de educación primaria. *Infancias Imágenes*, 13(2), 64-75.

Verdugo, M.A. y Rodríguez, A. (2008). Valoración de la inclusión educativa desde diferentes perspectivas. *Revista Española sobre Discapacidad Intelectual*, 39 (228), 5-25.

7. ANNEXES

7.1. Annex 1

Questionari

Valoració de l'educació inclusiva dels professionals de l'educació en infants amb NEE dins un centre ordinari en comparació amb un centre específic.

L'educació inclusiva és una ideologia molt parlada dins l'educació d'avui en dia, per això aquest estudi té com objectiu principal conèixer els pensaments i les opinions que té el professorat sobre la inclusió dels alumnes NEE tant en centres ordinaris com centres d'educació especial, així com les estratègies que s'hi duen a terme per a respondre a les seves necessitats.

La vostra col·laboració serà molt agraïda, es tracta de contestar de la manera més sincera possible. Totes les respostes seran recollides de forma anònima. Moltes gràcies per la vostra participació i col·laboració!

7.2. Annex 2

Consentiment informat

Consentiment informat per participar en un estudi vinculat al treball de final de grau (GEDP).

Aquest full implica el consentiment informat per participar en la part pràctica associada al "Treball de Final de Grau". En cap cas la seva informació personal serà compartida amb una altra persona o grup. La participació en aquesta pràctica no implica cap risc cognitiu ni de salut.

El tutor de la Universitat responsable és en Daniel Adrover Roig (daniel.adrover@uib.es).

El treball té com a objectiu conèixer els pensaments i opinions que té el professorat sobre la inclusió dels alumnes NEE tant en centre ordinaris com centres d'educació especial, així com les estratègies que s'hi duen a terme per a respondre a les seves necessitats.

La seva participació consisteix a respondre les preguntes que es plantegen a continuació. Totes les respostes seran estudiades de forma anònima i amb un únic objectiu.

He llegit els continguts d'aquest consentiment informat, se m'ha informat adequadament del propòsit del treball i sé que en qualsevol moment es podrà abandonar la participació si així es desitja, i he pogut fer les preguntes que he trobat convenientes havent-ne rebut resposta satisfactòria per part de: Antònia Andreu Martí (antoniaandreu16@gmail.com).

Accepto participar en aquest treball i en prova de conformitat signo aquest document.

Es respectarà la confidencialitat de tots els participants avaluats d'acord amb els requisits establerts per la Llei Orgànica 3/2018 de Protecció de Dades.

A _____, _____ de/d' _____ de 2020.

Nom del participant i signatura

7.3. Annex 3

Part 0. Informació sociodemogràfica

1. Gènere: <ul style="list-style-type: none"> ☐ Home ☐ Dona ☐ Altres	2. Edat: <ul style="list-style-type: none"> ☐ Entre 21-35 ☐ Entre 36-45 ☐ Entre 46-55 ☐ Entre 56-65
3. A quin tipus de centre estàs treballant? <ul style="list-style-type: none"> ☐ Públic ☐ Privat ☐ Concertat	4. Quina metodologia segueix aquest centre? <ul style="list-style-type: none"> ☐ Centre ordinari ☐ Centre d'educació especial ☐ Centre ordinari amb aules d'educació especial ☐ Altres
5. A quina localitat de les illes s'ubica el centre? _____	6. Quina especialitat estàs exercint? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tutor d'aula ▪ Mestre d'audició i llenguatge ▪ Música ▪ Mestre de suport ▪ Anglès ▪ Educació física ▪ Altres: _____
7. A quina etapa educativa? <ul style="list-style-type: none"> ☐ Educació Infantil ☐ Educació Primària ☐ ESO	8. Quants d'anys fa que exerceixes de docent? <ul style="list-style-type: none"> ☐ Entre 1 i 3 anys. ☐ Entre 4 i 6 anys. ☐ Entre 7 i 10 anys. ☐ Més de 10 anys.
9. Has estat alguna vegada responsable d'una aula d'educació especial? <ul style="list-style-type: none"> ☐ Sí ☐ No	10. Si la teva resposta a la pregunta anterior ha estat "sí", quants d'anys? _____

7.4. Annex 4

Part I. Percepcions i actituds del Professorat referent a la inclusió

Valora els següents ítems puntuant de l'1 al 5:

1	2	3	4	5
Gens d'acord	Poc d'acord	Indiferent	Bastant d'acord	Molt d'acord

	1	2	3	4	5
A. Bases a la inclusió					
1. Separar els infants amb NEE de la resta dels seus companys és injust.					
2. L'educació inclusiva afavoreix el desenvolupament d'actituds tolerants i respectuoses en els infants respecte a les diferències.					
3. Tots els alumnes, inclòs aquells amb discapacitats de grau moderat i sever, poden aprendre en un entorn normalitzat.					
4. L'educació inclusiva també és possible a l'educació secundària.					
5. La inclusió té més avantatges que inconvenients.					
6. Som partidari de l'educació inclusiva.					
B. Formació i recursos					
7. Tinc la formació suficient per a ensenyar a tots els alumnes, inclòs aquells amb NEE.					
8. Tinc temps suficient per a atendre als infants NEE de dins la meua aula.					
9. Tinc suficients recursos materials per a respondre a les necessitats dels infants NEE.					
C. Suports personals					
10. Tinc l'ajuda suficient del docent de PT del centre.					
11. Tinc l'ajuda suficient de l'equip psicopedagògic.					

7.5. Annex 5

Part II. Adaptacions de la ensenyament

Valora els següents ítems puntuant de l'1 al 5:

1	2	3	4	5
Mai	A vegades	Freqüentment	Casi sempre	Sempre

	1	2	3	4	5
A. Estratègies d'organització i maneig efectiu de l'aula					
1. Estableixo normes, regles i rutines.					
2. Ensenyo al grup-classe com un tot.					
3. A l'hora de programar tinc en compte les necessitats del grup i dels alumnes amb NEE.					
4. Dedico temps per tornar a ensenyar determinats conceptes i/o procediments.					
B. Estratègies d'ensenyament i avaluació dels aprenentatges					
5. Explico i demostro als meus alumnes com han d'estudiar/ aprendre.					
6. Utilitzo estratègies diverses per a atreure l'atenció de tots els infants.					
7. Motivo als infants.					
8. Ensenyo als infants estratègies de memorització.					
9. Verifico el domini dels conceptes i/o habilitats prèvies en els meus alumnes.					
10. Duc a terme un registre i un control del seu progrés.					
11. Tinc en compte els resultats de l'avaluació per a programar els continguts i activitats següents.					
12. Comprovo que els objectius tenen el nivell de dificultat adequat.					
C. Estratègies d'agrupament					
13. Ensenyo de forma individual, en determinats moments, a alguns alumnes.					
14. Agrupo als meus alumnes en petits grups (homogenis i heterogenis) dins de l'aula per a determinades activitats.					
15. Agrupo només a alguns alumnes de l'aula en parelles.					
16. Agrupo tots els alumnes de l'aula en parelles.					
17. Reajusto l'espai físic de l'aula en funció de les activitats a realitzar.					

D. Adaptació de les activitats.					
18. Descomponc les activitats en seqüències simples.					
19. Proposo activitats de diversos nivells d'exigència.					
20. Preparo activitats diverses per dur a terme de forma simultània.					
21. Disseny i preparo materials alternatius.					

Moltes gràcies! Les seves respostes han estat enviades.

Enllaç: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfOwLBCGGNZe9-ZHENT7QNAIZu1sTk4M3vQ0MTPGCRyeaW8Yg/viewform?usp=sf_link